

KANSA-KOULU 4.0

SOSIAALIHUOLLON
**KIRJAAMISEN
KEHITTÄMISEN
TILA 2022**

Hyvinvointialueille suunnattu sosiaalihuollon
tiedonhallintaa ja kirjaamisen kehittämistä
koskeva kysely

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen tila 2022.

Kyselyn ja raportin tuotti sosiaalialan osaamiskeskusten yhdessä toteuttama Kansa-koulu 4.0-hanke (2022).

KANSA-KOULU 4.0

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

SISÄLTÖ

1. KIRJAVISTA KÄYTÄNNÖISTÄ KOHTI YHTENÄISTÄ KIRJAAMISEN KEHITTÄMISTÄ	4
2. KYSELYN TOTEUTUS JA VASTAUSTEN ANALYSOINTI	6
3. HYVINVOINTIALUEIDEN TIETOTEKNINEN VALMIUS	7
3.1 Palvelutehtävälukituksen käyttö	7
3.2 Sosiaalihuollon peruspalveluiden asiakasasiakirjojen käyttöönotto hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa	8
3.3 Suunnitelmat Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittymiselle	10
4. HYVINVOINTIALUEIDEN TOIMINNALLINEN VALMIUS	12
4.1 Kirjaamisiasiantuntijoiden tunnistaminen ja hyödyntäminen	12
4.1.1 Kirjaamisiasiantuntijat organisaatioissa	13
4.1.2 Kirjaamisiasiantuntijoiden rooli, tehtävät ja työaikajärjestelyt	14
4.1.3 Kirjaamisiasiantuntijoiden verkostot	15
4.2 Kirjaamisen kehittämisen käytännöt hyvinvointialueilla	16
4.2.1 Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaavat henkilöt ja erilaiset työryhmät	16
4.2.2 Sosiaalihuollon alueelliset kirjaamisiasiantuntija tapaamiset ja pääkäyttäjaverkostot	18
4.2.3 Sosiaalihuollon oma kirjaamisvalmennus	19
4.2.4 Hyvinvointialueiden yhteistyökumppanit sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisessä	20
4.2.5 Kaksikielisyyden huomioiminen sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisessä	21
4.2.6 Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittymistä tukevat muut toimintamallit tai käytännöt	22
5. KIRJAAMISEN KEHITTÄMISEN SUUNNITELMAT	23
5.1 Kirjaamisen kehittäminen strategiassa	23
5.2 Kirjaamisen kehittämisen suunnitellut toimet	25
6. YHTEENVETO	27
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	29
LÄHTEET	32
LIITTEET	33
Liite 1. Kyselyn sisältö	34
Liite 2. Kirjaamisen kehittämisen tilannekuva hyvinvointialueilla 2022	38

1. KIRJAVISTA KÄYTÄNNÖISTÄ KOHTI YHTENÄISTÄ KIRJAAMISEN KEHITTÄMISTÄ

Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle. Helsingin kaupungilla säilyy sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu. Lisäksi HUS-yhtymällä on erikseen säädetty järjestämisvastuu erikoissairaanhoidon liittyvistä tehtävistä omalla alueellaan. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla 615/2021.) Tässä raportissa myös Helsingin kaupungista käytetään selkeyden vuoksi ilmaisua hyvinvointialue, ellei toisin mainita. Ahvenanmaalla ei ole asiakastietolain (784/2021) 7 § mukaista veloitetta liittyä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi, joten maakunta rajautui kyselyn ulkopuolelle.

Hyvinvointialueet lähtevät toiminnan käynnistämiseen hyvin erilaisista lähtökohdista, sillä jo pelkästään väestöpohjiltaan ja toimintaympäristöiltään hyvinvointialueet ovat erilaisia (Tilastokeskus 2021). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (jatkossa THL) Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan parhaat lähtökohdat hyvinvointialueiden valmistelulle ja toiminnan käynnistämiseksi on kuntayhtymien alueilla. Kymenlaaksossa, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Karjalassa, Keski-Pohjanmaalla ja Keski-Uudellamaalla maakunnallinen kuntayhtymä järjestää alueen kaikkien kuntien sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. Päijät-Hämeessä, Pohjanmaalla ja Kainuussa sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen järjestämisvastuu on maakunnallisella kuntayhtymällä lähes kaikkien alueiden kuntien osalta. Muilla järjestämisvastuultaan hajanaisilla alueilla siirtyminen hyvinvointialueelle on maakunnallisten kuntayhtymien alueita haastavampaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Sosiaalihuollon kirjaamisosaamista on kehitetty ja viety eteenpäin sosiaalialan osaamiskeskusten yhteisillä Kansa-koulu-hankkeilla vuodesta 2015 alkaen. Hankkeissa on rakennettu sosiaalihuollon kirjaamisen ydinteemoja ja reunaehtoja käsittelevä valmennuskokonaisuus, jossa huomioidaan aihepiiriä koskeva lainsäädäntö. Hankkeissa on valmennettu sosiaalialan kirjaamisasiantuntijoita (aiemmin kirjaamisvalmentaja) sekä pyritty vahvistamaan sosiaalihuollon organisaatioiden kirjaamisosaamista verkostotyön keinoin. (Kansa-koulu 2018; Kansa-koulu 2020, Kansa-koulu 2022a.)

Meneillään olevan Kansa-koulu 4.0-hankkeen yhtenä tavoitteena on tukea hyvinvointi- ja yhteistyöalueita kirjaamisen käytäntöjen kehittämisessä tarjoamalla ajantasaista tietoa sosiaalihuollon tiedonhallinnasta ja kirjaamisesta. Kirjaamiskäytäntöjen onnistunut kehittäminen, toteuttaminen ja juurruttaminen edellyttävät, että hyvinvointialueiden ja organisaatioiden omat kirjaamisen tukirakenteet sekä kehittämistyön koordinaatio varmistetaan riittävällä resursoinnilla. Tärkeässä roolissa on myös yhteistyö palvelunjärjestäjien ja -tuottajien välillä. (Kansa-koulu 2022b.)

Kansa-koulu 4.0-hankeessa pyritään löytämään sellaisia avainhenkilöitä, jotka toimivat työtehtävänsä perusteella kirjaamisen kehittämisen edistämiseksi omassa organisaatiossaan tai laajemmalla hyvinvointialueellaan. Näille avainhenkilöille luodaan mahdollisuuksia osallistua alueellisen yhteistyöverkoston toimintaan. Hyvien toimintamallien ja käytäntöjen jakaminen sekä alueellisen yhteistyön vahvistaminen luovat edellytyksiä kehittämislle. Hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen nykytilat ovat aiemmissa Kansa-koulu-hankkeissa saadun tiedon pohjalta hyvin erilaiset. Kokonaiskäsityksen hahmottamiseksi hanke toteutti hyvinvointialueille sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen kehittämistä kuvaavan kyselyn.

2. KYSELYN TOTEUTUS JA VASTAUSTEN ANALYSOINTI

Hyvinvointialueille suunnatulla kyselyllä kartoitettiin hyvinvointialueiden kirjaamisiasiantuntijoita sekä tietoteknistä ja toiminnallista rakenteisen kirjaamisen kehittämistä. Lisäksi selvitettiin hyvinvointialueiden suunnitelmia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseksi. Kysely pyrittiin laatimaan niin, että sen vastausten perusteella pystyttäisiin luomaan valtakunnallinen tilannekuva sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen osa-alueista hyvinvointialueilla. Kyselyn ensisijainen tarkoitus oli selvittää hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen nykytilaa ja hahmottaa, millaiset lähtökohdat ja edellytykset kirjaamisen yhteistyön jatkokehittämiseksi on olemassa. Tarkoituksena on tämän peruskuvan pohjalta tarkentaa tilannekuvaa tulevassa yhteistyössä Kansa-koulun ja hyvinvointialueiden kesken. Kyselyn toivottiin toimivan myös interventiona, muistutuksena kirjaamisen kehittämisen tärkeydestä.

Kysely laadittiin Kansa-koulu 4.0-hankkeen Yhteistyöverkostot-työpakettin (TP3) toimenpiteenä touko-kesäkuun 2022 aikana. Kyselyluonnos lähetettiin kommentoitavaksi Jyväskylän ja Vantaan kirjaamisyyhteys henkilöille. Kommentteja pyydettiin myös Kelan tietopalveluista. Kysely viimeisteltiin saatujen kommenttien ja Kansa-koulu 4.0-hankehenkilöstön kehittämisehdotusten pohjalta.

Kysely toteutettiin 20.6.–31.8.2022 välillä. Kysely lähetettiin kaikille hyvinvointialueille ja niille ilmoitettiin samalla Kansa-koulun valmentamien kirjaamisiasiantuntijoiden hyvinvointialuekohtainen lukumäärä. Lisäksi hyvinvointialueet ohjeistettiin antamaan kyselyyn vain yksi hyvinvointialuekohtainen vastaus. Sähköisellä lomakkeella toteutettuun kyselyyn pyydettiin vastaamaan viimeistään 31.8.2022. Kaikki hyvinvointialueet vastasivat kyselyyn 14.9.2022 mennessä. Kyselyn sisältö on raportin liitteenä (Liite 1).

Kyselyn sisällön suunnitteluvaiheessa sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseen hahmoteltiin kypsyystasoja, joiden avulla kyselyn tulokset haluttiin esittää. Näiksi kolmeksi hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen kypsyystä kuvaaviksi tasoiksi valittiin Hyvät valmiudet (vihreä), Työn alla (keltainen) ja Haasteita on (punainen).

Kyselyn vastausten analysointi ja raportointi tapahtui syksyn 2022 aikana. Kyselyn vastaukset analysoitiin ja segmentoitiin näiden kypsyystasojen mukaisesti, sillä kyselyn alkuperäiset vastausvaihtoehdot erosivat toisistaan. Osaan kysymyksistä vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei, mutta joissakin kysymyksissä oli näiden lisäksi vielä ei tiedossa- tai osittain-vaihtoehdot. Nämä monivalintakysymykset olivat pakollisia. Jokaisen kysymyksen jälkeen oli mahdollisuus täsmentää annettua vastausta. Osa hyvinvointialueista oli vastannut vain pakollisiin kysymyksiin, kun taas osa oli myös täydentänyt vastaustaan monisanaisesti. Liitteenä 2 on taulukko, johon on koottu hyvinvointialueiden analysoidut ja segmentoidut vastaukset.

3. HYVINVOINTIALUEIDEN TIETOTEKNINEN VALMIUS

Sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaaminen perustuu lainsäädäntöön sekä THL:n määräykseen sosiaalihuollon palvelutehtävuokituksesta (1/2016) ja määrittelyihin asiakasasiakirjojen rakenteista. Rakenteisessa asiakastiedon kirjaamisessa käytetään sovittua ja yhtenäistä tiedon rakennetta. THL julkaisee kansalliset asiakasasiakirjarakenteet Sosmeta-palvelussa (THL 2022b).

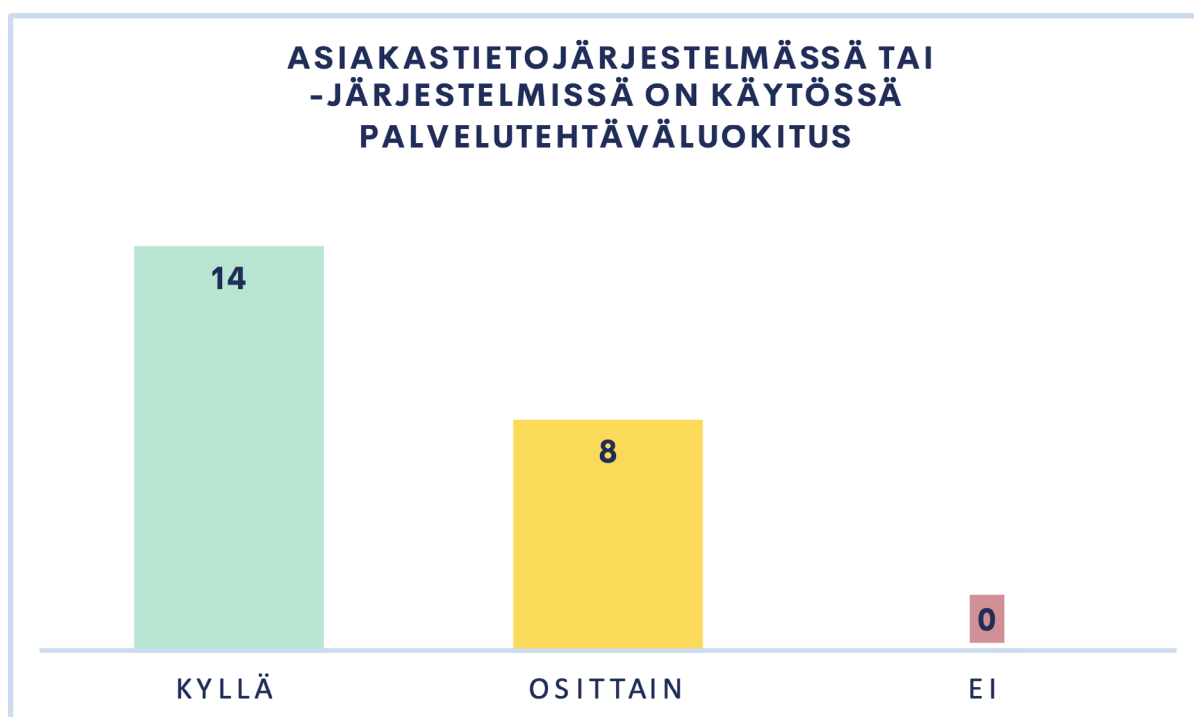
Rakenteisten asiakirjojen käyttö on velvoittavaa viimeistään silloin, kun asiakastietolain (784/2021) mukaan asiakastiedot tulee tallentaa Kanta-palvelujen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. Asiakastietolaki velvoittaa, että hyvinvointialueiden asiakastietojärjestelmissä on 1.9.2024 käytössä rakenteiset asiakasasiakirjat lapsiperheiden palvelujen, työikäisten palvelujen ja iäkkäiden palvelujen palvelutehtävissä. Tulevilla hyvinvointialueilla on tällä hetkellä useita erilaisia asiakastietojärjestelmiä sosiaalihuollon rakenteisen kirjaamisen toteuttamiseen.

Tietoteknisen valmiuden osalta pyrittiin selvittämään, onko hyvinvointialueiden käytössä olevissa asiakastietojärjestelmissä jo käytössä palvelutehtävuokitus. (Sosiaalihuollon palvelutehtävät 2022). Toiseksi selvitettiin rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöä 1.1.2023 alkaen niin sanotuissa peruspalvelutehtävissä (lapsiperheiden, työikäisten ja iäkkäiden palvelut). Kolmanneksi vastaajia pyydettiin kuvaamaan, millaisia suunnitelmia hyvinvointialueella on sosiaalihuollon Kanta-palvelujen käyttöönotolle 1.9.2024 mennessä. Kysymys jätettiin tarkoituksella avoimeksi, koska asiakastietolain liittymisveloitteen vaatimusten ja määrittelyjen laadinta on kansallisesti vielä kesken. Lisäksi tiedettiin, että hyvinvointialueet ovat hyvin eri vaiheessa sosiaalihuollon Kanta-palvelujen käyttöönottovalmiudessa. Vertailukelpoisempien vastausten saamiseksi kysymyksenasettelu olisi vaatinut asiakastietolain mukaisten yksityiskohtaisten veloitteiden tarkempaa määrittelyä.

3.1 Palvelutehtävuokituksen käyttö

Laissa sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) 22 § todetaan, että kaikista asiakasrekisteriin merkityistä asiakasasiakirjoista on käytävä ilmi, mihin sosiaalihuollon palvelutehtävään asiakirja liittyy. Se voi liittyä myös useampiin palvelutehtäviin. THL on antanut asiakasasiakirjalain 22 § nojalla määräyksen sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksista (määräys 1/2016). Asiakasasiakirjalain voimaantulosäädöksen mukaan palvelutehtävuokitus on otettava käyttöön viimeistään siinä vaiheessa, kun organisaatio liittyy sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi tai viimeistään 1.1.2021 alkaen. Kyselyssä kartoitettiin, onko palvelutehtävuokitus käytössä hyvinvointialueiden asiakastietojärjestelmässä tai -järjestelmissä.

Hyvinvointialueista 14 ilmoitti, että asiakastietojärjestelmissä on otettu käyttöön palvelutehtävälukitus (Kuva 1). Palvelutehtävälukitus oli osittain käytössä kahdeksalla hyvinvointialueella, joista neljä on nykyiseltä järjestämistavaltaan tulevien hyvinvointialueiden laajuisia kuntayhtymiä. Osittain-vaihtoehdon valinneilla tyypillisesti syynä olivat useat alueella käytössä olevat tietojärjestelmät, joiden toteutuksessa palvelutehtävälukitus ei osin tai kokonaisuutena toteutunut määritellysti. Vastauksista myös ilmenee, että sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmien lisäksi sosiaalihuollon asiakastietoja kirjataan potilastietojärjestelmiin, joissa palvelutehtävälukitusta ei ole.

Kuva 1. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämään ”Hyvinvointialueen asiakastietojärjestelmässä /-järjestelmissä on käytössä palvelutehtävälukitus”.

3.2 Sosiaalihuollon peruspalveluiden asiakasasiakirjojen käyttöönotto hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa

Rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönoton osalta haluttiin selvittää, onko hyvinvointialueilla niiden aloittaessa 1.1.2023 jo käytössä rakenteiset asiakasasiakirjat lapsiperheiden palvelujen, työikäisten palvelujen ja iäkkäiden palvelujen palvelutehtävissä. Valtaosa valmiista asiakasasiakirjarakenteista julkaistaan vuoden 2022 loppuun mennessä Sosmeta-palvelussa (THL 2022c). Asiakastietolaki (784/2021) velvoittaa, että kyseisissä palvelutehtävissä tulee aloittaa asiakasasiakirjojen tallentaminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon viimeistään 1.9.2024.

Taulukossa 1 on hyvinvointialueiden vastaukset rakenteisten asiakasasiakirjojen käytöstä 1.1.2023 alkaen lapsiperheiden palvelujen, työikäisten palvelujen ja iäkkäiden palvelujen

palvelutehtävissä ryhmiteltynä yhteistyöalueittain. Näiden palvelutehtävien rakenteiset asiakasasiakirjat ovat vastausten perusteella käytössä pääasiassa osittain hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa. Lapsiperheiden ja työikäisten palveluissa rakenteisten asiakasasiakirjojen arvioitiin olevan käytössä viidellä ja iäkkäiden palvelujen palvelutehtävissä neljällä hyvinvointialueella.

lääkäiden palvelujen osalta neljä hyvinvointialuetta toi esiin, että asiakastietoja kirjataan potilastietojärjestelmiin. Potilastietojärjestelmissä ei yleisesti ole Sosmeta-palvelun mukaisia asiakasasiakirjarakenteita, eikä siten rakenteinen tallentaminen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon ole mahdollista.

Kuten palvelutehtäväluokituksen käyttöönotossa, myös asiakasasiakirjojen osalta tietojärjestelmä vaikuttaa niiden käyttöönottoaikatauluun. Rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönotto näyttää vastausten perusteella riippuvan tietojärjestelmätoimittajan kyvykkyydestä sisällyttää ne asiakastietojärjestelmään. Vain yksi hyvinvointialue toi esiin, että rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönotto riippuu THL:n valmiiden asiakasasiakirjojen julkaisuaikataulusta.

Rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönottilanne hyvinvointialueilla (1.1.2023)

HYVINVOINTIALUEET YHTEISTYÖALUEITTAIN	TYÖIKÄISTEN PALVELUT	LAPSIPERHEPALVELUT	IÄKKÄIDEN PALVELUT
Etelä-Suomen YTA			
Etelä-Karjala	Osittain	Osittain	Osittain
Helsinki	Käytössä	Käytössä	Käytössä
Itä-Uusimaa	Osittain	Osittain	Osittain
Keski-Uusimaa	Ei käytössä	Ei käytössä	Ei käytössä
Kymenlaakso	Ei käytössä	Ei käytössä	Ei käytössä
Länsi-Uusimaa	Käytössä	Käytössä	Käytössä
Päijät-Häme	Käytössä	Käytössä	Käytössä
Vantaan ja Keravan yhteisalue	Osittain	Osittain	Osittain
Sisä-Suomen YTA			
Etelä-Pohjanmaa	Osittain	Osittain	Ei käytössä
Kanta-Häme	Käytössä	Käytössä	Käytössä
Pirkanmaa	Osittain	Osittain	Osittain
Itä-Suomen YTA			
Etelä-Savo	Osittain	Osittain	Osittain
Keski-Suomi	Osittain	Osittain	Osittain
Pohjois-Karjala	Osittain	Osittain	Osittain
Pohjois-Savo	Osittain	Osittain	Osittain
Pohjois-Suomen YTA			
Kainuu	Osittain	Osittain	Ei käytössä
Keski-Pohjanmaa	Ei käytössä	Ei käytössä	Ei käytössä
Lappi	Osittain	Osittain	Osittain
Pohjois-Pohjanmaa	Käytössä	Käytössä	Osittain
Länsi-Suomen YTA			
Pohjanmaa	Osittain	Osittain	Osittain
Satakunta	Osittain	Osittain	Osittain
Varsinais-Suomi	Osittain	Osittain	Osittain

Taulukko 1. Rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönottilanne 1.1.2023 hyvinvointialueilla työikäisten palvelujen, lapsiperheiden palvelujen sekä iäkkäiden palvelujen palvelutehtävissä.

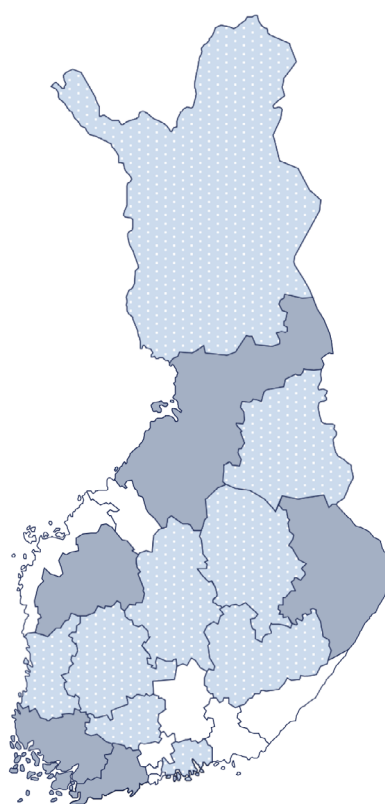
3.3 Suunnitelmat Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittymiselle

Hyvinvointialueita pyydettiin kuvaamaan lyhyesti suunnitelmiaan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittymisestä 1.9.2024 mennessä, johon asiakastietolaki (784/2021) velvoittaa. 1. ja 2. vaiheen järjestelmillä jo arkistoon liittyneiden hyvinvointialueiden tulee kehittää järjestelmään liittymisvelvoitteiden mukaisiksi. Tämä tilanne on tuonut vaihtelua siihen, miten hyvinvointialueet ovat tulkinneet kysymystä arkistoon liittymisen vaatimuksista. Vastauksissaan osa hyvinvointialueista kertoi jo liittyneensä arkistoon, mutta ilmoitti samalla myös laajentavansa arkiston käyttöä liittymisvelvoitteen mukaiseksi.

Neljä hyvinvointialuetta (Etelä-Karjala, Kymenlaakso, Pohjanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa) kertoi liittyneensä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon aiemmin tai liittyvänsä viimeistään vuoden 2022 aikana. Kolme hyvinvointialuetta (Keski-Uusimaa, Kymenlaakso ja Päijät-Häme) ilmoittivat vastauksissaan, että ne ovat liittymässä tai laajentavat arkiston käyttöä vuoden 2023 aikana. Vastaajista 13, Etelä-Karjala, Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo, Helsinki, Itä-Uusimaa, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa, Länsi-Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo, Satakunta ja Vantaa-Kerava, ilmoittivat ottavansa liittymisvelvoitteen mukaiset vaatimukset käyttöön lakisääteisessä aikataulussa. Kainuun, Keski-Suomen, Lapin ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueiden vastauksista ei ilmennyt liittymisaikataulua.

Hyvinvointialueuudistus sekä liittymisvelvoite Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon aiheuttavat asiakastietojärjestelmien muutostarpeita monilla hyvinvointialueilla. Vastausten perusteella ainakin 14:lla hyvinvointialueella on käytössä useita sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä, tai sosiaalihuollon tietoja kirjataan myös potilastietojärjestelmiin (Kuva 2). Näitä usean järjestelmän alueita ovat Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo, Itä-Uusimaa, Kanta-Häme, Kainuu, Keski-Suomi, Lappi, Länsi-Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Satakunta ja Varsinais-Suomi.

Lisäksi ainakin yhdeksällä hyvinvointialueella on vastausten perusteella suunnitteilla asiakastietojärjestelmiin liittyviä kilpailutuksia tai hankintoja. Etelä-Savo, Itä-Uusimaa, Kanta-Häme, Keski-Suomi, Lappi, Pohjois-Savo, Pirkanmaa, Satakunta sekä todennäköisesti Kainuu osallistuvat

- Hyvinvointialueet, joilla on käytössä useita asiakastietojärjestelmiä, tai asiakastietoja kirjataan myös potilastietojärjestelmiin.
- Hyvinvointialueet, joilla on suunnitteilla kilpailuttaa tai muutoin hankkia alueen yhteinen sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä.

Kuva 2. Hyvinvointialueiden asiakastietojärjestelmät

asiakastietojärjestelmäkilpailutuksiin tai tekevät muutoin hankintoja Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston kanssa yhteensopivista asiakastietojärjestelmistä. Vastausten perusteella kilpailutusten pääasiallisena tavoitteena on ratkaista sosiaalihuollon asiakastiedon rakenteisuus sekä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönotto. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin, että kilpailutuksen ohessa hyvinvointialueiden on todennäköisesti mietittävä nykyisten asiakastietojärjestelmien osalta mahdollinen liittymisvaatimusten päivittäminen, mikäli kilpailutus ei ehdi valmistua liittymisveloitteen voimaantuloon mennessä.

4. HYVINVOINTIALUEIDEN TOIMINNALLINEN VALMIUS

Tietoteknisen valmiuden lisäksi hyvinvointialueilta kartoitettiin toiminnallista valmiutta Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönottoon. Toiminnalliseen valmiuteen sisältyi pääteemoina kirjaamisasiantuntijoiden tunnistaminen ja hyödyntäminen hyvinvointialueilla sekä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen käytännöt hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden vastausten rinnalla pohditaan myös Kansa-koulu-hankkeiden toiminnan mahdollista vaikutusta nykytilanteen muodostumiseen, koska hyvinvointialueille suunnatut kysymykset liittyvät myös Kansa-koulu-hankkeiden toiminnallisiin sisältöihin ja tavoitteisiin.

4.1 Kirjaamisasiantuntijoiden tunnistaminen ja hyödyntäminen

Kirjaamisasiantuntija on sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen, joka on valmentautunut Kansa-koulu I–III-hankkeiden aikana sosiaalihuollon kirjaamisen asiantuntijaksi. Ensimmäisen hankkeen (2015–2017) aikana valmennettiin sosiaalihuollon asiakastietoja työssään käsittelevää sosiaalihuollon henkilöstöä. Toisessa hankkeessa (2018–2019) kohderyhmää laajennettiin ja tukea kirjaamisosaamisen vahvistamiseen tarjottiin myös sote-alan esihenkilöille, koulutusorganisaatioiden edustajille, sote-organisaatioiden asiakirjahallinnosta vastaaville toimijoille sekä vahvemmin yksityisille palveluntuottajille. Kolmannen hankkeen (2020–2021) ensisijaisia kohderyhmiä olivat julkisissa ja yksityisissä sosiaalihuollon palveluissa työskentelevät ammattilaiset niillä alueilla, joilla kirjaamisasiantuntijoita ei ennestään ollut.

Kansa-koulu-hankkeissa (I–III) on valmennettu yhteensä 3965 kirjaamisasiantuntijaa, joista hankkeen yhteystietorekisterin mukaan 2825 kuului edelleen kirjaamisasiantuntijoiden verkostoon lokakuussa 2022. Kansa-koulu-hankkeilla on ollut rekisteri kirjaamisasiantuntijoista, mutta tietoa ei ole voitu ajantasaisesti jakaa suoraan alueiden kanssa. Tietojen luovuttamiseen on vaikuttanut vuonna 2016 voimaan tullut EU:n tietosuoja-asetus, jota on ryhdytty soveltamaan jäsenvaltioissa keväällä 2018. Asetus tiukensi rekisterinpitovelvoitteita ja vaikutti mahdollisuuksiin luovuttaa rekisteritietoja. Lisäksi tietojen luovuttamiseen on vaikuttanut se, ettei alueilla ole ollut kirjaamisasiantuntijoiden koordinoimisesta vastaavaa henkilöä.

Ensimmäisessä ja toisessa Kansa-koulu-hankkeessa valmennettuja kirjaamisasiantuntijoita ohjattiin vahvasti muun henkilöstön kouluttamiseen, koska hankkeissa painotettiin asiakasasiakirjalain toimeenpanon edistämistä organisaatioissa. Kolmannessa hankkeessa kirjaamisvalmentaja-nimike muutettiin kirjaamisasiantuntija-nimikkeeksi, sillä hankkeessa tunnistettiin, että kirjaamisvalmennukseen osallistuvien henkilöiden pohjakoulutus, osaaminen ja työnkuvat olivat vaihtelevia eikä valmentajan roolia haluttu liiaksi korostaa.

Kaikissa Kansa-koulu-hankkeissa kirjaamisiasiantuntijoita on kannustettu keskinäiseen verkostoitumiseen. Erityisesti tätä on painotettu kahdessa ensimmäisessä hankkeessa, joiden aikana asiantuntijaverkostot olivat maakunnallisia. Hankkeen aluekoordinaattoreiden koordinoimat paikalliset asiantuntijaverkoston tapaamiset järjestettiin live-kohtaamisina. Valmennettujen kirjaamisiasiantuntijoiden määrän lisääntyessä kolmannen hankkeen aikana verkostotoiminta laajentui valtakunnalliseksi ja siirtyi etäyhteyksin toteutettavaksi.

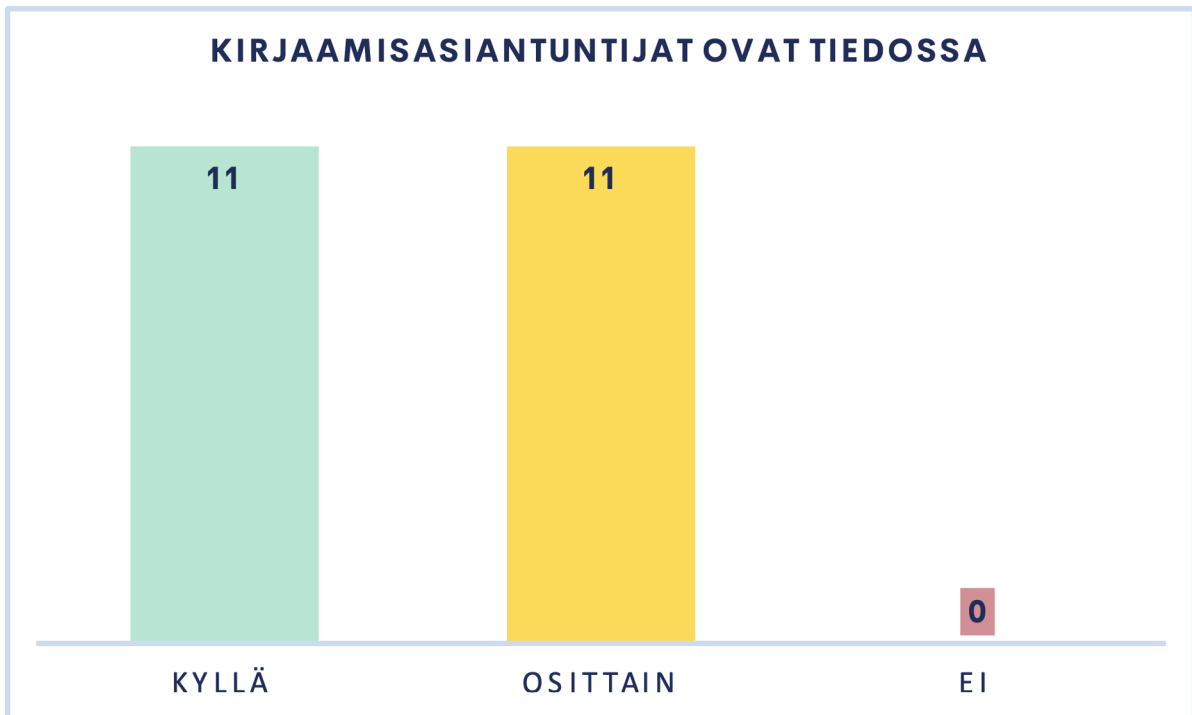
Asiantuntijaverkostojen toiminta ei enää ollut aluekoordinaattoreiden paikallisesti koordinoimaa, ja joidenkin verkostojen toiminta on tämän takia saattanut hiipua. Aluekoordinaattoreiden roolin ja tehtävien muutoksesta sekä alueellisten verkostojen kokoamisen ja koordinoimisen vastuun siirtymisestä alueille ei kenties ole viestitty riittävän painokkaasti Kansa-koulu-hankkeen toimesta. Lisäksi alueille ei välttämättä ole ollut resurssia tämän tehtävän toteuttamiseen. Kansa-koulu 4.0-hankkeen aikana verkostotoimintaa on toteutettu digitaalisella alustalla. Näin voitiin tavoittaa laaja joukko kirjaamisiasiantuntijoita asuinpaikasta riippumatta.

Vastaajia pyydettiin kuuden erilaisen kysymyksen avulla arvioimaan, miten kirjaamisiasiantuntijuus toteutuu hyvinvointialueella tällä hetkellä. Kysymyksillä kartoitettiin hyvinvointialueen kirjaamisiasiantuntijoita, kirjaamisiasiantuntijoiden roolia ja tehtäviä, kirjaamisiasiantuntijuuden huomioimista työaikajärjestelyissä ja palkkauksessa, mahdollisia sosiaalihuollon kirjaamisiasiantuntijoiden omia verkostoja sekä kaksikielisyyden huomioimista kirjaamisen kehittämisessä.

4.1.1 Kirjaamisiasiantuntijat organisaatioissa

Kaikilla kyselyyn vastanneilla hyvinvointialueilla oli joko osittain (11) tai täysin tiedossa (11), ketkä alueen julkisten organisaatioiden työntekijöistä ovat valmentautuneet sosiaalihuollon kirjaamisiasiantuntijoiksi (Kuva 3). Henkilökunnan vaihtuvuus tuo kuitenkin haasteensa kirjaamisiasiantuntijoiden ajantasaisten tietojen ylläpitämiseen. Hyvinvointialueilla saattaa olla tiedossa vain muutaman kunnan kirjaamisiasiantuntijat, mutta ei välttämättä koko hyvinvointialuetta kattavia tietoja.

Hyvinvointialueiden tausta eli mahdollinen aiempi toimiminen sote-kuntayhtymänä näyttää vaikuttavan kirjaamisiasiantuntijoiden tunnistamiseen hyvinvointialueella hieman. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla tällaisen taustan omaavilla hyvinvointialueilla on tiedossa kirjaamisiasiantuntijat. Hyvinvointialueista, joilla on täysin tiedossa kirjaamisiasiantuntijat, seitsemän on toiminut aiemmin joko täysin tai lähes kokonaan sote-kuntayhtymänä.

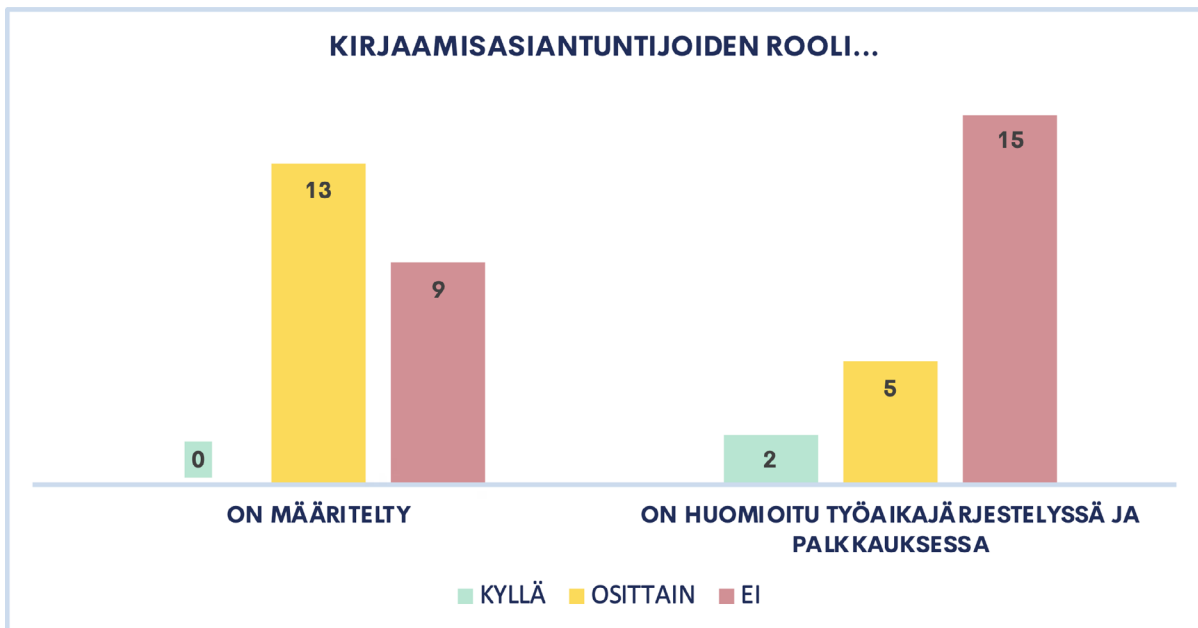

Kuva 3. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämään ”Hyvinvointialueellamme on tiedossa, ketkä ovat valmentautuneet alueemme julkisista organisaatioista sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoiksi”.

4.1.2 Kirjaamisasiantuntijoiden rooli, tehtävät ja työaikajärjestelyt

Kyselyssä hyvinvointialueilta tiedusteltiin, onko kirjaamisasiantuntijoiden rooli ja tehtävät määritetty hyvinvointialueetasolla (Kuva 4). Yksikään hyvinvointialue ei ole täysin määritellyt kirjaamisasiantuntijoiden rooleja ja tehtäviä, mutta yli puolet (13) hyvinvointialueista vastasi niiden olevan osittain määritetty. Tämä osittain määrittely tarkoittaa sitä, että tehtävät ja roolit on määritetty vain kuntakohtaisesti, ei koskemaan koko hyvinvointialuetta tai yhtenäinen määrittely on vielä kesken. Tarve kirjaamisasiantuntijuuteen liittyvien yksityiskohtien yhtenäistämiseksi on kuitenkin useammalla alueella tunnistettu.

Hyvinvointialueiden tausta eli mahdollinen aiempi sote-kuntayhtymänä toimiminen ei näyttänyt vaikuttavan kirjaamisasiantuntijoiden roolin ja tehtävien määrittämiseen juurikaan, sillä seitsemällä aiemmin sote-kuntayhtymänä toimineista hyvinvointialueista oli rooli ja tehtävät osittain määritetty, kahdella ei lainkaan. Nämä kaksi hyvinvointialuetta olivat kuitenkin toimineet vain osittain sote-kuntayhtymänä aiemmin.

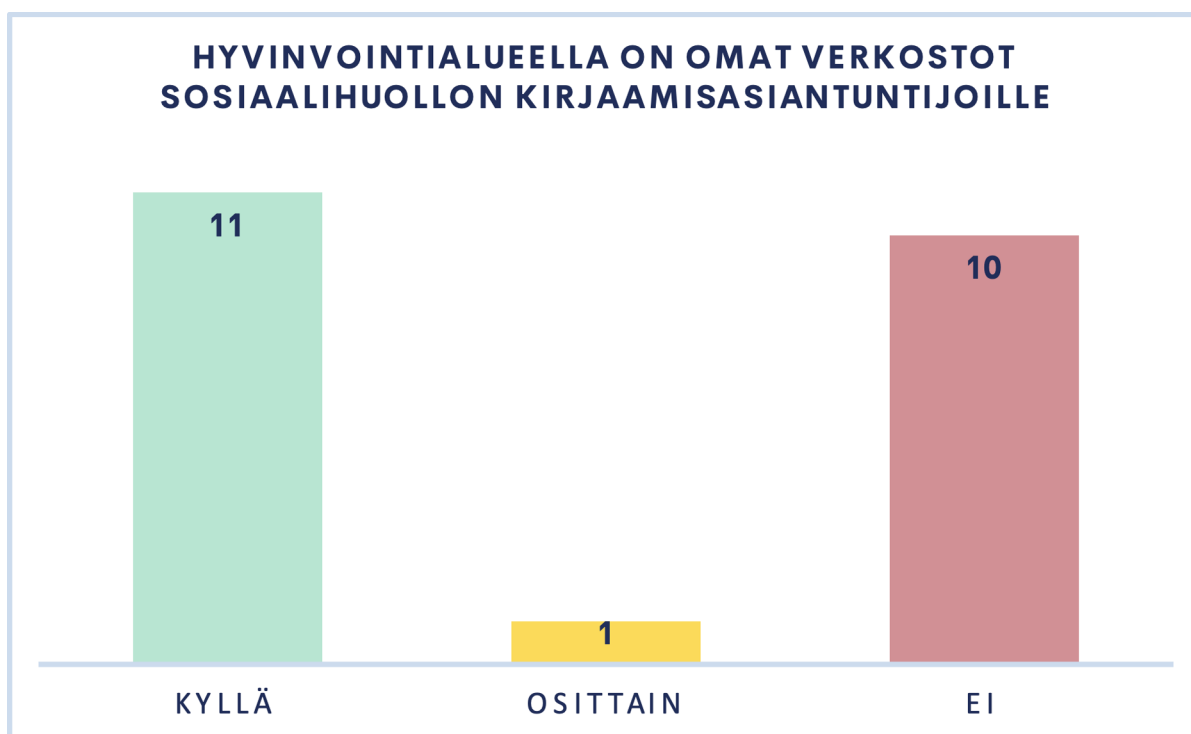

Kuva 4. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämiin ”Kirjaamisasiantuntijoiden rooli ja tehtävät on määriteltä” sekä ”Kirjaamisasiantuntijana toimiminen on huomioitu työaikajärjestelyissä ja palkkauksessa”.

Suurimmassa osassa hyvinvointialueita (15) ei kirjaamisasiantuntijana toimimista ole huomioitu työaikajärjestelyissä tai palkkauksessa, vaan kirjaamisasiantuntijat toimivat asiantuntijatehtävässään muun työn ohessa ilman erillisiä työaikajärjestelyjä. Vain kahdella hyvinvointialueella kyseiset määrittelyt on hyvinvointialuetasoisesti tehty työaikajärjestelyissä, mutta ei viety loppuun asti palkkauksen osalta. Nämä kaksi hyvinvointialuetta ovat toimineet jo aiemmin soite-kuntayhtymänä. Viidellä hyvinvointialueella määrittelyt on tehty osittain eli määrittelyä on tehty alueella yksittäisissä kunnissa, mutta ei hyvinvointialuetasoisesti tai määrittelyt ovat vielä kesken.

4.1.3 Kirjaamisasiantuntijoiden verkostot

Yli puolella (12) hyvinvointialueista toimii hyvinvointialueen omia verkostoja sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille (Kuva 5). Hyvinvointialueilla oli mahdollisuus vastata kirjaamisasiantuntijoiden verkostojen olemassaoloa koskevaan kysymykseen vain kyllä- tai ei-vaihtoehtoin. Hyvinvointialueiden täsmennettyjen vastausten perusteella osa vastauksista on kategorisoitu kuvaamaan osittain-vaihtoehtoa. Vastauksista selviää, että verkostojen toiminta on moninaista. Joillain alueilla verkosto kokoontuu jopa kerran kuukaudessa, kun taas toisilla alueilla tapaamisia toteutetaan epäsäännöllisesti. Alueilla, joilla ei toimi omia kirjaamisasiantuntijoiden verkostoja, on kuitenkin vastausten perusteella hyödynnetty kansallisia tai Kansa-koulu III-hankkeen verkostoja ja omat verkostot saattavat olla vasta kehitysvaiheessa.

Kuva 5. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämään ”Hyvinvointialueellamme on hyvinvointialueen omat verkostot sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille”.

4.2 Kirjaamisen kehittämisen käytännöt hyvinvointialueilla

Kansa-koulu-hankeella on aluetyön sekä hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden kautta tiedossa, että olemassa olevissa organisaatioissa on erilaisia toimintamalleja tai käytäntöjä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseen. Vastaajia pyydettiin arvioimaan kirjaamisen kehittämisen nykyisiä, yhtenäisiä käytäntöjä hyvinvointialueilla. Tässä osiossa tarkasteltavana olivat kirjaamisen kehittämisestä vastaavat henkilöt, hyvinvointialuetasoiset sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmät, oma sosiaalihuollon kirjaamisvalmennus, kirjaamisasiantuntijatapaamiset, kaksikielisyyden huomioiminen, kirjaamisosaamisen kehittymistä tukevat toimintamallit tai käytännöt sekä asiakastietojärjestelmien pääkäyttäjaverkostot. Lisäksi alueita pyydettiin nimeämään hankkeelle yhteyshenkilöksi kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö. Kaikkiin tämän osa-alueen monivalintakysymyksiin vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei. Hyvinvointialueiden täsmennettyjen avovastausten perusteella osa vastauksista on kategorisoitu kuvaamaan osittain-vaihtoehtoa.

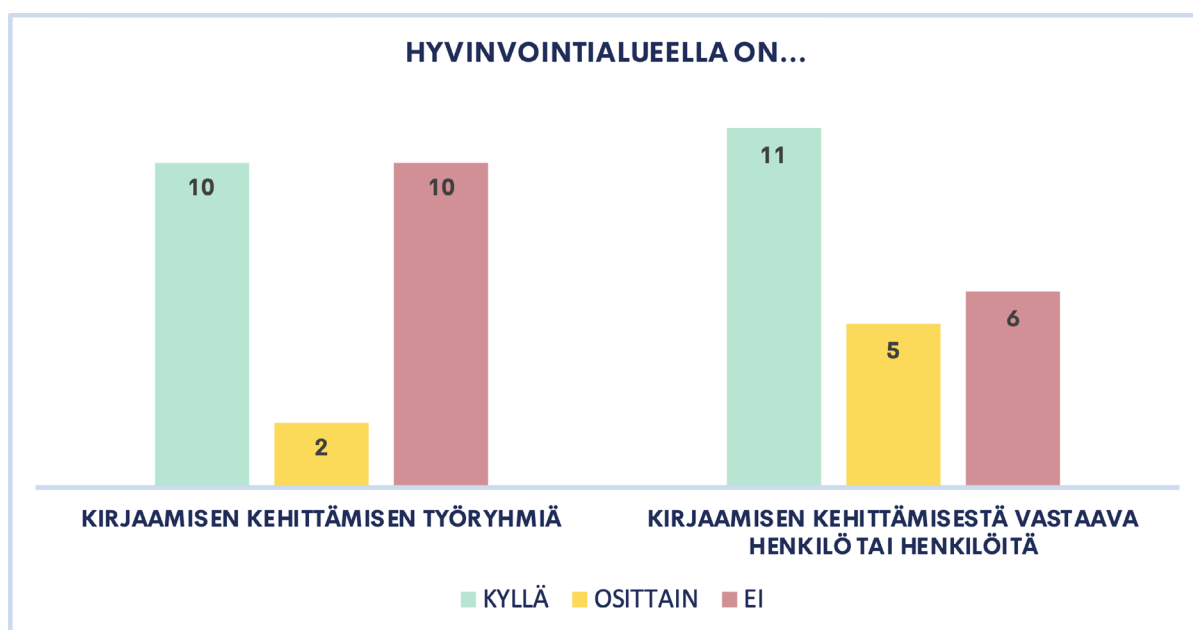
4.2.1 Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaavat henkilöt ja erilaiset työryhmät

Vastausten perusteella voidaan todeta, että hyvinvointialueista puolella (11) on sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö tai henkilöitä (Kuva 6). Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaavat henkilöt eivät kuitenkaan välttämättä ole kaikilla alueilla vakituudessa

asemassa, vaan sijoittuvat esimerkiksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman hankkeisiin. Sosiaalihuollon kirjaamista kehitetään myös osana ICT-hankkeita tai Kansa-koulu-hankkeen aluekoordinaattorin toimesta.

Viidellä hyvinvointialueella on osittain sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö. Osittain-vastauksiksi on tulkittu muun muassa sellaisia kyllä- tai ei-vastauksia, joissa kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö on vain kuntatasolla useammassa kunnissa, henkilöksi on nimetty Kansa-koulu-hankkeen aluekoordinaattori tai alueet eivät vastauksissaan ole kuitenkaan kyenneet nimeämään yksittäistä henkilöä. Hyvinvointialueista kuudella ei ole sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaavaa henkilöä. Nämä alueet toivat esiin, että kehittämistä saatetaan tehdä alueen yksittäisissä organisaatioissa tai kunnissa, mutta ei koko hyvinvointialueen tasolla.

Hyvinvointialueiden taustaa vasten tarkasteltuna kahta hyvinvointialuetta lukuun ottamatta kaikilla aiemmin sote-kuntayhtymänä toimineilla tulevilla hyvinvointialueilla on kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö. Yksi aiemmin täysin sote-kuntayhtymänä toiminut hyvinvointialue omaa kirjaamisen kehittämisestä vastaavan henkilön osittain ja yksi vain osittain sote-kuntayhtymänä toiminut hyvinvointialue ei ole nimennyt lainkaan kirjaamisen kehittämisestä vastaavaa henkilöä.

Kuva 6. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämiin ”Alueellamme toimii hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittäminen työryhmiä” sekä ”Hyvinvointialueellamme on sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö/henkilöitä”.

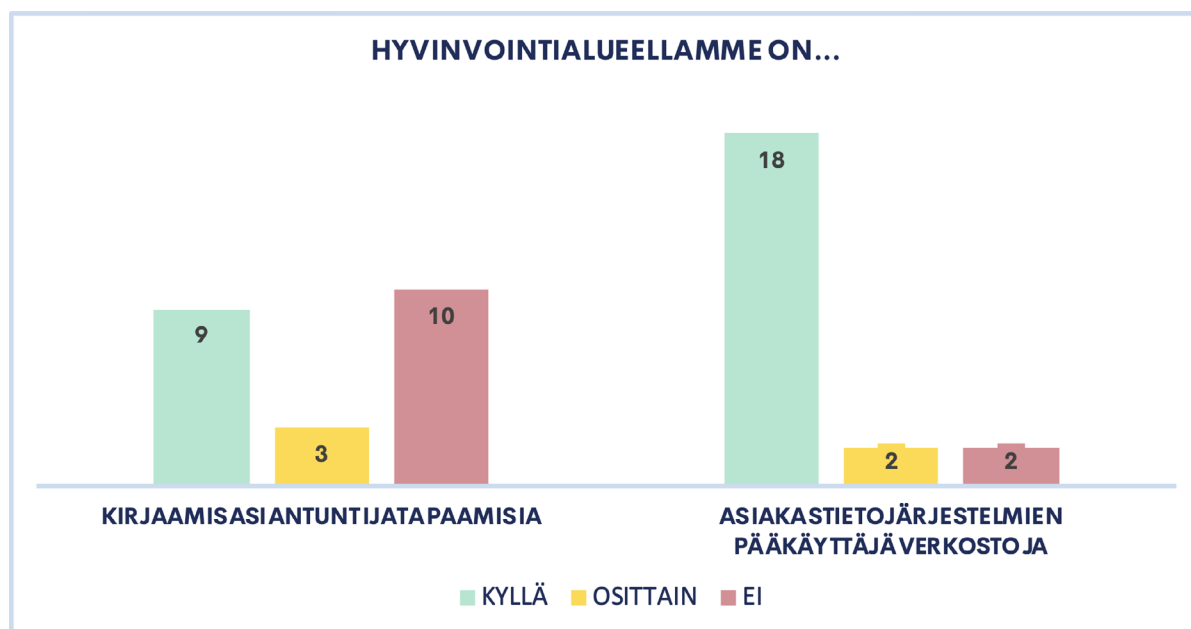
Hyvinvointialueista lähes puolella (10) on hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittäminen työryhmiä. Lisäksi kahdella hyvinvointialueella on osittain toiminnassa kirjaamisen kehittäminen työryhmiä. Näillä alueilla kirjaamisen kehittäminen työryhmät eivät ole hyvinvointialueen laajuisia, vaan koskevat vain osaa alueen kunnista, tai kehittämistyöryhmät

toimivat osana hyvinvointialueen valmistelua väliaikaisesti. Erilaisiksi sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä alueet ovat nimenneet muun muassa sisältötyöryhmä, Kanta-valmentajat, tietohallinnon tietopalvelut, tiedon laadun asiantuntijat, asiakastieto- ja toimintatapatyöryhmä ja kirjaamistiimi.

Kirjaamisen kehittämisen työryhmät ovat aiemmin sote-kuntayhtyminä toimineista hyvinvointialueista seitsemällä toiminnassa, kahdella niitä ei ole lainkaan. Nämä kaksi hyvinvointialuetta ovat toimineet koko alueen osalta sote-kuntayhtymänä, joten aiempi tausta ei täysin selitä verkostojen toimintaa.

4.2.2 Sosiaalihuollon alueelliset kirjaamisasiantuntijatapaamiset ja pääkäyttäjäverkostot

Yhdeksällä hyvinvointialueella on hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijatapaamisia (Kuva 7). 13:lla hyvinvointialueella on osittain tai ei lainkaan hyvinvointialuetasoisia kirjaamisasiantuntijoiden tapaamisia. Näillä alueilla edellisistä tapaamisista on kulunut jo useampi vuosi tai ne eivät koske hyvinvointialueen kaikkia julkisia organisaatioita. Osassa vastauksia on nostettu esiin sosiaalialan osaamiskeskusten rooli kirjaamisasiantuntijatapaamisten järjestämisessä. Kirjaamisasiantuntijoiden tapaamisten tarve on tunnistettu osassa alueita, mutta koordinaatio puuttuu tai tapaamiset ovat vasta suunnitteluasteella.

Kuva 7. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämiin ”Hyvinvointialueellamme on alueellisia sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijatapaamisia” sekä ”Alueellamme toimii hyvinvointialuetasoisia asiakastietojärjestelmien pääkäyttäjäverkostoja”.

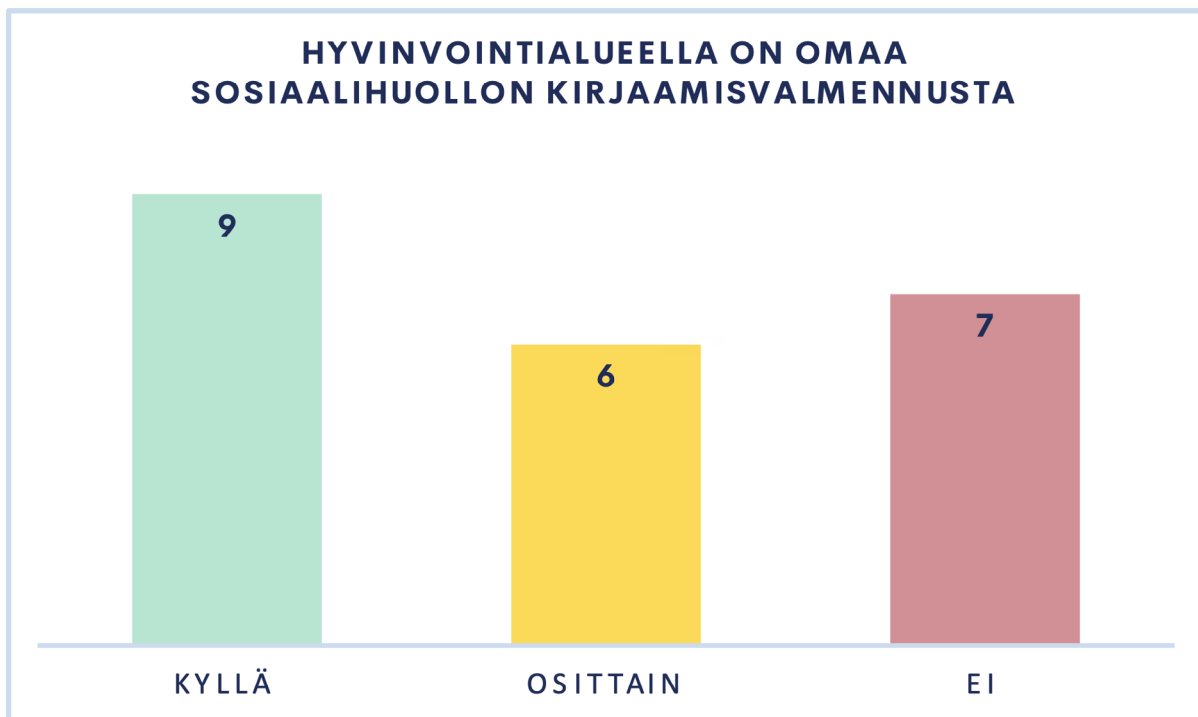
Hyvinvointialueiden tausta ei näytä vaikuttavan kirjaamisasiantuntijatapaamisten toteutumiseen, sillä kuudesta täysin sote-kuntayhtymänä jo aiemmin toimineesta hyvinvointialueesta vain kolmella on hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijatapaamisia, kahdella ei lainkaan ja yhdellä osittain. Kaikki kolme jo aiemmin osittain sote-kuntayhtymänä toiminnutta hyvinvointialuetta ilmoitti järjestävänsä kirjaamisasiantuntijatapaamisia hyvinvointialuetasoisesti.

Suurin osa (18) hyvinvointialueista on ilmoittanut, että heillä toimii hyvinvointialuetasoisia asiakastietojärjestelmien pääkäyttäjäverkostoja. Osassa näitä vastauksia on tarkennettu näiden laajojen pääkäyttäjäverkostojen lisäksi alueilla toimivan myös järjestelmätasoisia verkostoja. Pääkäyttäjäverkostojen kohdalla on huomioitava, että osa hyvinvointialueista on ulkoistanut pääkäyttäjäpalvelunsa, mikä tekee vastausten vertailusta haastavaa.

Hyvinvointialueiden taustaa vasten tarkasteltuna pääkäyttäjäverkostot toimivat hyvinvointialuetasoisesti viidellä kuudesta täysin sote-kuntayhtymänä jo aiemmin toimineesta hyvinvointialueesta ja yhdelläkin osittain. Lähes koko hyvinvointialueen kattavasti sote-kuntayhtyminä aiemmin toimineista hyvinvointialueista kolmella pääkäyttäjäverkostot ovat kahdella hyvinvointialuetasoisia ja yhdellä niitä ei ole lainkaan.

4.2.3 Sosiaalihuollon oma kirjaamisvalmennus

Hyvinvointialueista yhdeksällä on omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta (Kuva 8). Kuudella hyvinvointialueella sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta on tarjolla joissain organisaatioissa, mutta ei koko hyvinvointialuetasoisesti. Hyvinvointialueet ovat ilmoittaneet esimerkiksi järjestävänsä peruskoulutusta muutaman kerran vuodessa, hyödyntävänsä Moodle-oppimisympäristöä valmennuksiin tai kouluttavansa henkilöstöä asiakastietojärjestelmien järjestelmäpäivitysten käyttöönoton yhteydessä. Esteiksi oman sosiaalihuollon kirjaamisvalmennuksen järjestämiselle hyvinvointialueet ovat nimenneet muun muassa resurssipulan, koordinaation ja verkoston puutteen tai toimivan jalkautettavan mallin puuttumisen.

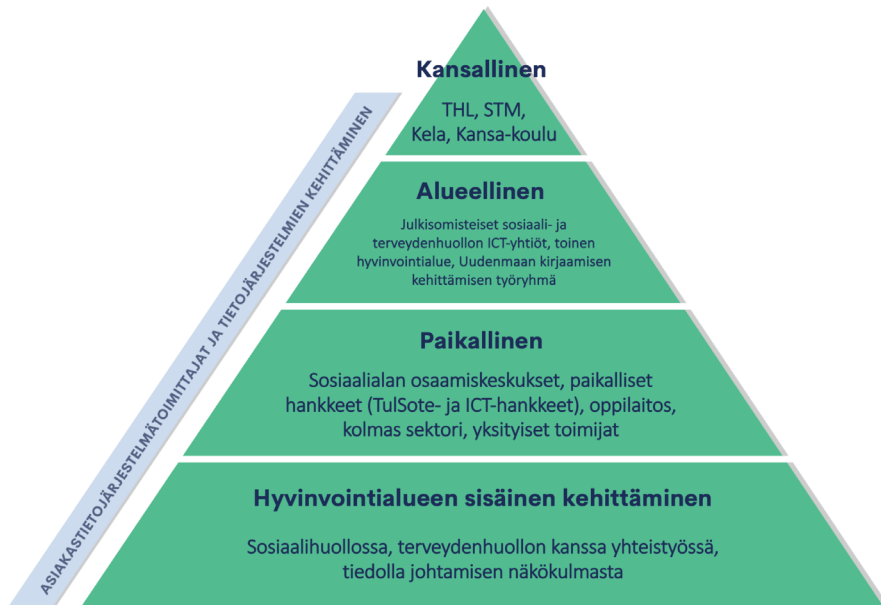
Kuva 8. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämään ”Hyvinvointialueellamme on omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta.”

Hyvinvointialueiden taustaa vasten tarkasteltuna on huomionarvoista, että kaikilla kuudella aiemmin täysin sote-kuntayhtymänä toimineella hyvinvointialueella on sosiaalihuollon omaa kirjaamisvalmennusta. Osittain sote-kuntayhtymänä toimineilla hyvinvointialueilla vaihtelu on suurempaa, sillä näistä kolmesta alueesta yhdellä on omaa kirjaamisvalmennusta, yhdellä osittain ja yhdellä ei lainkaan.

4.2.4 Hyvinvointialueiden yhteistyökumppanit sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisessä

Hyvinvointialueiden nimeämät sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen nykyiset yhteistyökumppanit on kuvattu kuvassa 9. Yhteistyökumppanit on jaoteltu kansallisiksi, alueellisiksi, paikallisiksi ja hyvinvointialueiden sisäisiksi toimijoiksi. Useissa vastauksissa sosiaalialan osaamiskeskus nimettiin yhteistyökumppaniksi, ja muutamissa vastauksissa osaamiskeskus tai Kansa-koulu-hanke oli nimetty ainoaksi yhteistyökumppaniksi.

HYVINVOINTIALUEIDEN NIMEÄMÄT SOSIAALIHUOLLON KIRJAAMISEN KEHITTÄMISEN YHTEISTYÖKUMPPANIT

Kuva 9. Hyvinvointialueiden nimeämät yhteistyökumppanit sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisessä.

4.2.5 Kaksikielisyyden huomioiminen sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisessä

Kuntaliiton mukaan kaksikielisyyys koskee seitsemää hyvinvointialuetta sekä Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää. Kaksikielisiä hyvinvointialueita ovat Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Länsi-Uusimaa, Vantaa-Kerava, Itä-Uusimaa ja Kymenlaakso. (Kuntaliitto 2021.) Länsi-Uudellamaalla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 33 §:n mukaisesti tehtävänä tukea ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä maanlaajuisesti. Lisäksi järjestämislain 39 §:n mukaan kaksikielisten hyvinvointialueiden tulee laatia ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa yhteistyösopimus, jonka koordinoimisesta vastaa Varsinais-Suomen hyvinvointialue.

Hyvinvointialueilta tiedusteltiin kaksikielisyyden huomioimista kirjaamisasiantuntijoiden verkostoihin ja kirjaamisosaamisen kehittämiseen liittyen. Edellä mainituista hyvinvointialueista kaksikielisyyden ilmoitti huomioivansa jo nyt kaikki muut paitsi Kymenlaakso, joka aikoo huomioida kaksikielisyyden tarpeen syntyessä. Kaksikielisyyden on huomioitu muun muassa valmennusten tai verkkokurssien järjestämisessä sekä viestinnässä. Vastauksissa on nostettu lisäksi esiin tarve väestön monikielisyyden ja monikulttuurisuuden sekä saamen kielen aseman huomioimiseen.

Kaksi hyvinvointialuetta on huomioinut kaksikielisyyden koordinoimisessa kirjaamisasiantuntijaverkostoissa. Kaksikielisyyden on huomioitu muun muassa mahdollisuudella käyttää verkostossa omaa äidinkieltään tai verkostoihin liittyvässä viestinnässä. Erityisesti viestinnän kaksikielisyttä hankaloittaa se, ettei kaikkea kirjaamisen kehittämiseen liittyvää kansallista aineistoa ole saatavilla ruotsin kielellä.

4.2.6 Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämistä tukevat muut toimintamallit tai käytännöt

Hyvinvointialueista 10:llä on muita kirjaamisen kehittämistä tukevia toimintamalleja, mutta vain kuudella ne ovat hyvinvointialuetasoisia. Esimerkkeinä hyvinvointialueet ovat muista toimintamalleista tai -käytännöistä kuvanneet muun muassa Teams-alustalla toimivan Kanta-klinikan, fraasipankin hallinnon, organisaation johtavista viranhaltijoista ja kehittäjistä koostuvan verkoston, sosiaalihuollon dokumentointitoimikunnan, hankkeisiin osallistumisen tai kirjaamisosaamisen huomioiminen perehdytyksessä.

Hyvinvointialueiden taustalla saattaa olla merkitystä muiden toimintamallien tai käytäntöjen toteutumiseen. Neljä niistä hyvinvointialueista, joilla on hyvinvointialuetasoisia muita kirjaamisen kehittämisen toimintamalleja ja käytäntöjä, toimii koko hyvinvointialueen laajuisena sote-kuntayhtymänä.

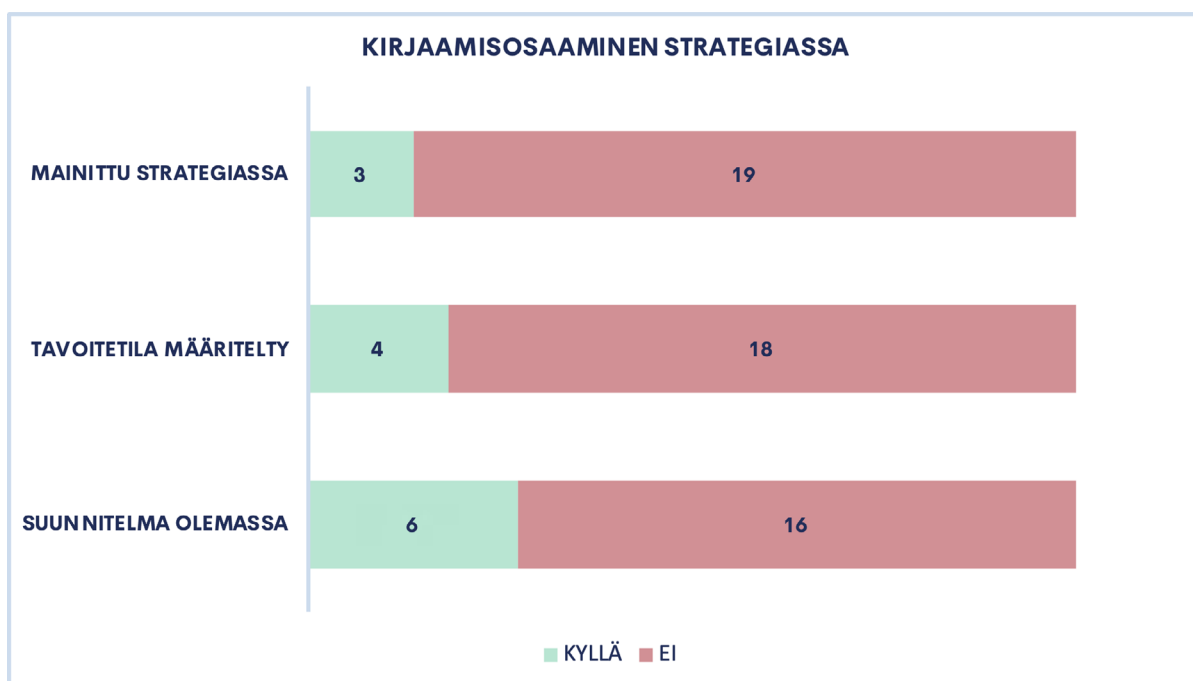
5. KIRJAAMISEN KEHITTÄMISEN SUUNNITELMAT

Edellisessä luvussa tarkasteltiin hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen toiminnallista valmiutta kartoittamalla nykyisiä käytäntöjä. Kyselyllä haluttiin myös selvittää, onko hyvinvointialueilla suunnitelmia tulevista toimintamalleista tai käytännöistä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseksi. Vastaajia pyydettiin kertomaan hyvinvointialueen suunnitelmista ja arvioimaan suunnitelmien toteutusta hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa.

Tässä osiossa tarkasteltavina olivat kirjaamisosaamisen kehittämisen paikka strategiassa, kirjaamisosaamisen tavoitela, suunnitelma hyvinvointialueen henkilöstön ja yksityisten palveluntuottajien kirjaamisosaamisen kehittämiseksi, sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö, hyvinvointialuetasoiset kirjaamisen kehittämisen työryhmät, oma kirjaamisvalmennus ja kirjaamisosaamisen kehittämistä tukevat toimintamallit tai käytännöt.

5.1 Kirjaamisen kehittäminen strategiassa

Hyvinvointialueiden toimintastrategioihin liittyvissä kysymyksissä kyselyn vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei. Kyselyyn vastaamisen aikaan hyvinvointialueiden strategioiden laatiminen oli vielä monilla hyvinvointialueilla kesken. Pääsääntöisesti hyvinvointialueiden jo laaditut strategiat eivät sisällä varsinaisesti sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisen toimenpiteitä. Ainoastaan kolmen hyvinvointialueen strategiassa kirjaamisosaaminen mainitaan (Kuva 10). Vaikka kirjaamisen kehittämistä ei suoraan olisi strategiaan kirjattukaan, vastaajat tunnistivat strategioissa yhtymäkohtia kirjaamisen kehittämiseen rakenteellisen sosiaalityön ja tiedolla johtamisen teemojen kautta.

Kuva 10. Hyvinvointialueiden vastaukset väittämiin ”Hyvinvointialueemme strategia sisältää sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisen toimenpiteitä”, ”Hyvinvointialueellemme on määritetty sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen tavoitetila” sekä ”Hyvinvointialueellamme on suunnitelma sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen palkkalistoilla olevan henkilöstön osalta”.

Sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen tavoitetilaa ei myöskään ole hyvinvointialueilla määritelty strategian ollessa vielä keskeneräinen. Neljä hyvinvointialuetta tunnisti oman alueensa kirjaamisosaamisen tavoitetilan. Tavoitetilaa kuvattiin esimerkiksi siten, että kirjaaminen on lakisääteistä raportointia ja tilastointia laadukkaasti toteuttavaa. Esiin nousi myös tavoite, että kaikki hyvinvointialueen työntekijät osallistuisivat kirjaamiskoulutukseen ja uudet työntekijät suorittaisivat pakollisen perehdytyksen kirjaamiseen. Yhden hyvinvointialueen tarkoituksena oli tämentää tavoitetila Suomen kestävän kasvun ohjelman toisen valtionavustushaun rahoituksen avulla.

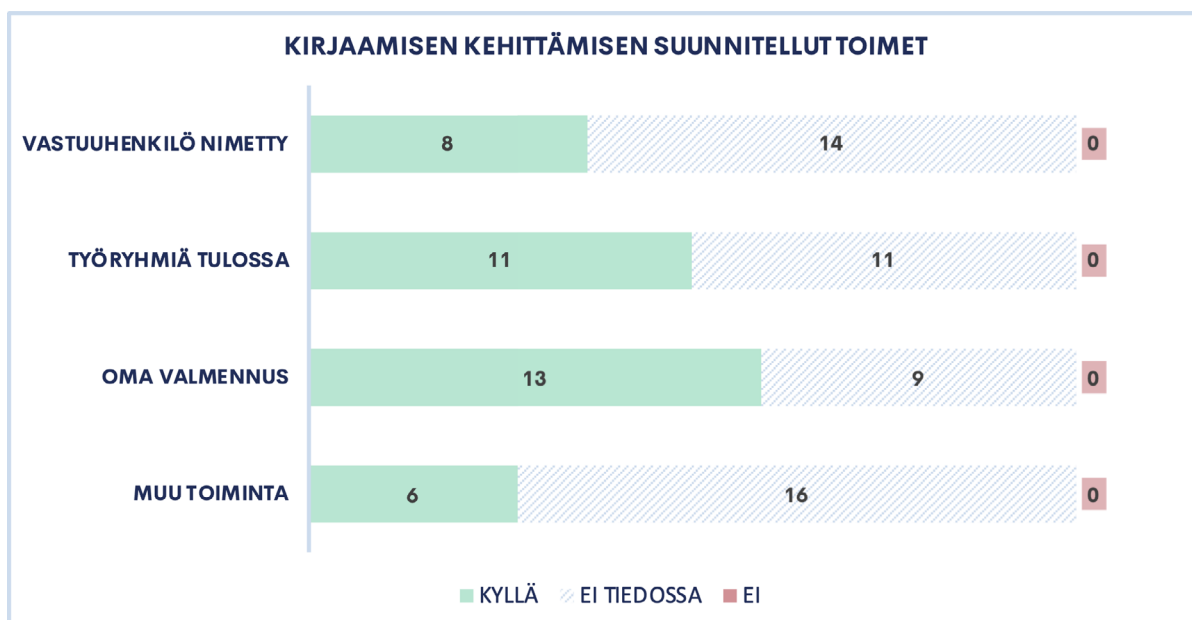
Suurimmalla osalla (16) hyvinvointialueista ei ole suunnitelmaa sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen palkkalistoilla olevan henkilöstön osalta. Kuudella hyvinvointialueella on jo suunnitelma. Suunnitelmissa on esimerkiksi koko sosiaalihuollon henkilöstön kirjaamisvalmennusta ja kirjaamisosaamisen kytkemistä uuden tietojärjestelmän käyttöönottoon. Suunnitelmia kirjaamisosaamisen kehittämiseksi oltiin kuitenkin aikeissa tehdä strategian tarkentuessa tai käytettävissä olevien resurssien selvittyä.

Suunnitelmia sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen yksityisten palveluntuottajien osalta ei ole yhdelläkään hyvinvointialueella, aikomuksia tätä kohti kylläkin on. Vastauksissa tuli ilmi, että hyvinvointialue on voinut informoida alueensa yksityisiä toimijoi- ta tulossa olevista muutoksista tai tämä asia on tulossa myöhemmin ajankohtaiseksi.

Osalla vastaajista ei ollut tästä suunnitelmasta tietoa. Esille tuotiin myös se, että verkostoitua aiotaan asian tiimoilta, mutta nähdään myös, että hyvinvointialue ei ole tässä asiassa koulutusvastuullinen.

5.2 Kirjaamisen kehittämisen suunnitellut toimet

Kirjaamisen kehittämiseksi suunniteltuihin toimiin liittyvissä kysymyksissä kyselyn vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei tai ei tiedossa. 14:lla hyvinvointialueen vastaajalla ei ollut tiedossa, tullaanko hyvinvointialueelle nimeämään sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö tai henkilöitä. Muutamat vastaajat toivat esille, että asia on työn alla tai sitä aiotaan edistää. Kahdeksalla hyvinvointialueella on jo nimetty tai tullaan nimeämään sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö tai henkilöt (Kuva 11).

Kuva 11. Hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen suunnitellut toimet.

Ainakin puolella (11) hyvinvointialueista tulee toimimaan hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä; toisella puolella (11) ei ollut tästä tietoa. Tämäkin toiminta oli pääosin vasta hakemassa muotoaan tai suunnitteilla.

Hyvinvointialueista 13:lla tulee olemaan omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta ja suunnitelmia valmennuksen organisoimiseksi on jo tehty. Yhdeksän hyvinvointialueen vastaajalla ei ollut tiedossa, tuleeko hyvinvointialueella olemaan omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta.

Suurimmalla osalla (16) vastaajista ei ollut tiedossa, tuleeko hyvinvointialueella olemaan valmennuksen tai työryhmien ohella tai sijaan muita sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen

kehittämistä tukevia toimintamalleja tai käytäntöjä. Vastaajien mukaan kirjaamiseen liittyvä yhteistyö on vasta kehittymässä ja kirjaamisen kehittämistarpeet siten vielä tunnistamatta. Kuudella hyvinvointialueella muiden toimintamallien tai käytäntöjen kehittämistarpeita tunnistettiin ja näistä nimettiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisen kirjaamisen tukeminen ja rakenteisen kirjaamisen kehittäminen.

Hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen suunnitelmia koskevien vastausten pohjalta voidaan todeta, että väestöpohjaltaan suurimpien maakunnallisten kuntayhtymien alueilla, Päijät-Hämeen ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueilla sekä Helsingin kaupungilla on jo tässä vaiheessa pisimmälle edenneet kirjaamisen kehittämisen suunnitelmat. Helsingin kaupungin mahdollisuudet suunnitelmien laatimiseen ovat luonnollisesti erilaiset kuin muiden hyvinvointialueiden, sillä Helsinki jatkaa palveluiden tuottamista omalla alueellaan. Lähtökohtaisesti maakunnallisen kuntayhtymän toiminta tai pelkkä väestöpohjan suuruus ei näyttäisi selittävän kirjaamisen kehittämisen suunnitelmien edistymistä. Muista hyvinvointialueista pisimmällä ovat Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Savon hyvinvointialueet.

6. YHTEENVETO

Hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen nykytilaa kartoitettiin kolmen erilaisen osion avulla. Tarkasteltavana oli hyvinvointialueiden tietotekninen ja toiminnallinen valmius sekä hyvinvointialueiden suunnitelmat kirjaamisen kehittämisen osalta. Kaikki hyvinvointialueet vastasivat kyselyyn, joten kysely on kattavuudeltaan luotettava.

Tietoteknisen valmiuden osalta 14:n hyvinvointialueen asiakastietojärjestelmissä on otettu käyttöön palvelutehtäväluokitus. Muilla kahdeksalla hyvinvointialueella palvelutehtäväluokitus on käytössä osittain. Ensimmäisinä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettavista asiakasasiakirjoista lapsiperheiden palvelujen, työikäisten palvelujen ja iäkkäiden palvelujen palvelutehtävien rakenteiset asiakasasiakirjat ovat tyypillisesti osittain käytössä hyvinvointialueilla ensi vuoden alussa. Lapsiperheiden ja työikäisten palveluissa rakenteisten asiakasasiakirjojen arvioitiin olevan käytössä viidellä ja iäkkäiden palvelujen palvelutehtävissä neljällä hyvinvointialueella. Iäkkäiden palvelujen osalta ainakin neljä hyvinvointialuetta kirjaa edelleen sosiaalihuollon asiakastietoja potilastietojärjestelmiin.

Vastausten perusteella vähintään 14:lla hyvinvointialueella on käytössä useita sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä, tai sosiaalihuollon tietoja kirjataan myös potilastietojärjestelmiin. Lisäksi ainakin yhdeksällä hyvinvointialueella on vastausten perusteella suunnitteilla asiakastietojärjestelmiin liittyviä kilpailutuksia tai hankintoja. Vastauksista ilmeni, että neljä hyvinvointialuetta on jo liittynyt tai liittymässä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon vuoden 2022 aikana, kolme hyvinvointialuetta liittyy tai laajentaa arkiston käyttöä vuoden 2023 aikana ja 13 aluetta ilmoitti ottavansa Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöön lakisääteisessä aikataulussa. Neljän hyvinvointialueen vastauksista ei ilmennyt liittymisaikataulua.

Toiminnallisen valmiuden osalta puolet hyvinvointialueista tunnistaa valmennetut kirjaamisasiantuntijat, mutta kirjaamisasiantuntijoiden roolia ja tehtäviä ei ole yhdelläkään hyvinvointialueella määritelty täysin eikä suurin osa hyvinvointialueista ole huomionnut näitä lainkaan työaikajärjestelyissä tai palkkauksessa. Yli puolella hyvinvointialueista toimii kuitenkin hyvinvointialueen omia verkostoja sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille.

Kirjaamisen kehittämisen käytännöt näyttävät hyvin moninaisina. Hyvinvointialueista puolella on nimetty kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö tai henkilöitä. Erilaisia kirjaamisen kehittämisen työryhmiä löytyy lähes puolelta hyvinvointialueista. Pääkäyttäjaverkostoja toimii suurimmalla osalla hyvinvointialueista, kun puolestaan kirjaamisasiantuntijoiden tapaamisia on vain yhdeksällä hyvinvointialueella. Sosiaalihuollon omaa kirjaamisvalmennusta järjestetään yhdeksällä hyvinvointialueella ja tämän lisäksi kuudella hyvinvointialueella on jonkintasoista kirjaamisvalmennusta, vaikka se ei koske koko hyvinvointialuetta. Hyvinvointialueiden yhteistyökumppanit kirjaamisen kehittämisessä ovat monipuolisia ja hyvin eri tasoisia kansallisista toimijoista hyvinvointialueen sisäiseen kehittämiseen.

Kirjaamisen kehittämisen suunnitelmien osalta pääsääntöisesti hyvinvointialueiden jo laaditut strategiat eivät sisällä varsinaisesti sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisen toimenpiteitä eikä kirjaamisen kehittämisen tavoitetilaa ole määritelty. Ainakin puolella hyvinvointialueista tulee toimimaan hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä ja omaa kirjaamisvalmennusta on suunnitteilla tätäkin useammalla. Sen sijaan kirjaamisen kehittämisestä vastaavan henkilön tai muiden kirjaamisen kehittämisen toimintamallien tai käytäntöjen olemassaolosta ei ollut suurimmalla osalla hyvinvointialueista vielä tietoa. Kyseeseen vastaamisen aikaan hyvinvointialueiden strategioiden laatiminen on vielä monilla hyvinvointialueilla kesken.

Hyvinvointialueiden tausta maakunnallisena sote-kuntayhtymänä ei vastausten perusteella suoraan merkinnyt sitä, että alueiden tietotekninen valmius olisi ollut parempi. Palvelutehtävälukitus ei ollut käytössä kaikilla sote-kuntayhtyminä toimineilla alueilla eivätkä asiakastietojärjestelmät ole rakenteista kirjaamista tukevia kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa. Sote-kuntayhtymätausta on näyttänyt vaikuttavan positiivisesti kirjaamisasiantuntijoiden tunnistamiseen hyvinvointialueella, sillä yhtä lukuun ottamatta kaikilla tällaisen taustan omaavilla hyvinvointialueilla on tiedossa kirjaamisasiantuntijat joko täysin tai osittain. Lisäksi hyvinvointialueiden taustalla on ollut positiivinen vaikutus sosiaalihuollon oman kirjaamisvalmennuksen järjestämiseen, sillä kaikilla maakunnan laajuisena sote-kuntayhtymänä aiemmin toimineilla hyvinvointialueilla on omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta. Lähtökohtaisesti maakunnallisen kuntayhtymän toiminta tai pelkkä väestöpohjan suuruus ei näyttäisi kuitenkaan selittävän kirjaamisen kehittämisen suunnitelmien edistymistä.

Kansa-koulu-hankkeissa on tunnistettu, että sosiaalihuollon kirjaamisen kehittäminen vaatii organisaatioilta monitasoisia sitoutumista ja suunnitelmallista kehittämistä, minkä pohjalta kysely on laadittu. Kyselyn vastausten avulla on tarkennettu vaatimuksia, joiden tulisi täyttyä, jotta sosiaalihuollon kirjaamisen kehittäminen on suunnitelmallista toimintaa organisaation rakenteissa (Kuva 12).

 Tietotekninen valmius	<ul style="list-style-type: none">• Palvelutehtävälukitus on käytössä• Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittyminen on aikataulutettu tai tehty
 Toiminnallinen valmius	<ul style="list-style-type: none">• Kirjaamisasiantuntijoilla on tunnistettu rooli ja tehtävät• Kirjaamisen kehittämiseen on toimivia käytäntöjä
 Suunnitelmat	<ul style="list-style-type: none">• Kirjaamisen kehittämiseen on laadittu hyvinvointialuetasoisia suunnitelmia• Kirjaamisen kehittäminen on strategiassa

Kuva 12. Sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen vähimmäisvaatimukset hyvinvointialueille

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Asiakasasiakirjalain (254/2015) sekä THL:n määräyksen sosiaalihuollon palvelutehtäväluokituksista (1/2016) myötä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittäminen kohti yhtenäistä, rakenteista kirjaamista otti merkittävän askeleen. Käytännön tasolla tämä askel ei kuitenkaan ole toteutunut sosiaalihuollon organisaatioissa riittävällä tavalla, sillä tämän kyselyn tulokset näyttävät, etteivät kaikki kunnat ole ottaneet vielääkään käyttöön 1.1.2021 pakolliseksi tullutta palvelutehtäväluokitusta. Parhaillaan on meneillään historiallisesti merkittävä kansallinen sote-integraatio, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestäminen siirtyy kunnilta hyvinvointialueille, joiden yhtenäistettävä sosiaalihuollon tietopohja on hyvin hajanainen.

Tätä taustaa vasten on syytä olla huolissaan myös asiakastietolain (784/2021) mukaisen, hyvinvointialueita koskevan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston liittymisvelvoitteen toteutumisesta 1.9.2024 alkaen. Hyvinvointialueet ovat taustoiltaan erilaisissa asemissa, sillä osa hyvinvointialueista on toiminut jo joitakin vuosia maakunnallisina sote-kuntayhtyminä joko koko maakunnan laajuudelta tai lähes kokonaan. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittymiseen ja rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönottoon kohdentuvat vaatimukset ovat hyvin moninaiset, eikä sote-kuntayhtymätausta välttämättä tuo oleellisia edistysaskeleita.

Lait ja säädökset sekä kansallisen kehittämisen edistyminen asettavat määräajat ja reunaehdot Kanta-palveluihin liittymiselle ja rakenteiselle kirjaamiselle, jota toteutetaan erilaisissa asiakastietojärjestelmissä. Asiakastietojärjestelmien kyvykkyydellä on erittäin suuri merkitys palvelutehtäväluokituksen ja peruspalvelutehtävien rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöönottoon sekä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönottoaikatauluun. Kahdeksalla hyvinvointialueella toimitaan lain vastaisesti, sillä niissä palvelutehtäväluokitus on käytössä vain osittain. Yli puolella hyvinvointialueista on käytössä useita asiakastietojärjestelmiä, tai sosiaalihuollon tietoja kirjataan potilastietojärjestelmiin. Näistä hyvinvointialueista suurimmalla osalla on yhtenäisen asiakastietojärjestelmän hankinta suunnitteilla tai meneillään. Mikäli kilpailutus ei ehdi valmistua liittymisvelvoitteen voimaantumisen mennessä, on hyvinvointialueiden päivitettävä nykyiset asiakastietojärjestelmät Kanta-vaatimusten mukaisiksi.

Hyvinvointialueiden tulee ratkaista haaste potilastietojärjestelmien käytöstä sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaamisessa ennen Kanta-liittymisvelvoitteen määräaikaa. Potilastietojärjestelmiin kirjaaminen aiheuttaa systemaattisia aukkoja sosiaalihuollon tietopohjaan, sillä sosiaalihuollon asiakastietoa ei tallenneta potilastietojärjestelmästä Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. Kyselyn perusteella on tunnistettu, että tämä aiheuttaa hyvinvointialueille haasteen määräysten ja lakisäätöiden velvoitteiden noudattamisessa. Potilastietojärjestelmien käyttö näyttää olevan erityisen yleistä ympärivuorokautisissa hoito- ja hoivapalveluissa, joissa myös kirjataan paljon.

Asiakastietojärjestelmiin tehtävien muutosten lisäksi Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönotto vaatii rakenteisen kirjaamisen haltuunottoa. Kansa-koulu-hankkeet ovat vuodesta 2015 alkaen valmentaneet sosiaalihuollon organisaatioihin kirjaamisasiantuntijoita, joiden tehtävänä on ollut tukea asiakasasiakirjalain toimeenpanoa ja rakenteisen kirjaamisen käyttöönottoa. Kyselyn tulosten perusteella on kuitenkin nähtävissä, ettei kirjaamisasiantuntijoiden osaamista ole osattu hyödyntää organisaatioissa. Hyvinvointialueilla on melko hyvin tiedossa valmenneet kirjaamisasiantuntijat, mutta yksikään hyvinvointialue ei ole määritellyt kirjaamisasiantuntijan rooleja ja tehtäviä selkeästi ja vain yksi hyvinvointialue on huomionnut kirjaamisasiantuntijana toimimisen työaikajärjestelyssä ja palkkauksessa. Hyvinvointialueilla olisi käytettävissä asiantuntijuutta ja osaamista muutosten läpivientiin, mutta se on tällä hetkellä tunnistamatta ja hyödyntämättä.

Kansa-koulu-hankkeilla on ollut iso rooli kirjaamisosaamisen vahvistamisessa, mutta kirjaamisasiantuntijoiden valmentamisessa on jääty yksilötasolle, eikä kirjaamisosaamista ole saatu hankkeen avulla juurrutettua ja käyttöönotettua organisaatioissa riittävällä tavalla. Hyvinvointialueiden tuleekin tehdä työtä kirjaamisen yhtenäistämiseksi ja kansallisten määräysten sekä lainsäädännön toteuttamiseksi.

Hyvinvointialueiden strategiat eivät sisällä sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen toimenpiteitä eikä sosiaalihuollon kirjaamisen tavoitetilaa ole määritely. Strategioiden laatiminen on ollut kyselyyn vastaamisen aikaan kesken tai kyselyyn vastaajat eivät ole olleet strategioista tietoisia. Kirjaamiseen liittyvä yhteistyö on vasta kehittymässä ja kirjaamisen kehittämistarpeet siten vielä tunnistamatta.

Kyselyn ensisijainen tarkoitus oli selvittää hyvinvointialueiden kirjaamisen kehittämisen nykytilaa ja hahmottaa, millaiset lähtökohdat ja edellytykset kirjaamisen yhteistyön jatkokehittämiseksi on olemassa. Toteutus ajoittui keskelle kesälomakautta, mikä viivästytti vastauksia. Tulosten luotettavuutta tarkasteltaessa on huomioitava, etteivät hyvinvointialueet ole vielä aloittaneet toimintaansa eikä kaikilla alueilla kyselyyn välttämättä vastannut sellainen henkilö tai sellaisia henkilöitä, joilla olisi ollut tarkka kokonaiskuva kaikista kyselyn osa-alueista. Osa vastaajista toi esille, että jotkut kysymykset olivat vaikeaselkoisia, mikä ilmeni myös joidenkin vastausten keskinäisinä ristiriitaisuuksina.

Kyselyn tavoitteena oli myös nyt muodostuvan peruskuvan pohjalta tarkentaa tilannekuvaa tulevassa yhteistyössä Kansa-koulun ja hyvinvointialueiden kesken. Kyselyn toivottiin toimivan lisäksi hyvinvointialueille interventiona, muistutuksena kirjaamisen kehittämisen tärkeydestä. Näiden tavoitteiden osalta kysely onnistui. Osa vastaajista toi esiin, että teemat muistuttivat asioista, joita tulee vielä kehittää. Jatkossa on muistettava, että kyselyssä kartoitettiin vain hyvinvointialueiden omaa tilaa, eikä yksityisten palveluntuottajien kirjaamisosaaminen ja sen kehittäminen ollut teemana. Hyvinvointialueilla on iso rooli yksityisten palveluntuottajien kirjaamisosaamisen kehittämisessä palvelujen laadun ja valvonnan näkökulmasta.

Sote-integraatio ja samanaikainen Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttöönottoprosessi vaativat välttämättömiä uudistuksia paitsi sosiaalialan työkäytäntöihin myös asiakastietojärjestelmiin. Koska aikaa tietojärjestelmämuutosten tekemiseen on vähän ja tekemistä paljon, tulisi käytettävissä oleva asiantuntijuus hyödyntää täysimääräisesti, mukaan lukien kirjaamisasiantuntijat. Toivottavasti hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa näihin kehittämisvaatimukseen ryhdytään vastaamaan laajasti ja koordinoitusti.

Yhteisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää laajaa yhteistyötä kansallisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden kesken. Kansallista tukea ja ohjausta tulee olla riittävästi käytettävissä ja hyvinvointialueilla tulee olla tarvittavat resurssit uusien toimintatapojen käyttöönottoon. Kansa-koulun tulee myös asemoitua aiempaa vahvemmin tukemaan hyvinvointialueita niiden omista kehittämistarpeista lähtien tilanteessa, jossa muutosvaatimukset eivät ole enää kaukana tulevaisuudessa, vaan nyt jo käsillä.

LÄHTEET

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>

Kansa-koulu 2018. Kansa-koulu I –hankkeen loppuraportti. 2018.

[f9bf44bb-2895-4954-a08d-96bfb8403fe9](https://thl.fi/f9bf44bb-2895-4954-a08d-96bfb8403fe9) (thl.fi)

Kansa-koulu 2020. Kansa-koulu II –hankkeen loppuraportti. 2020.

[Kansa-koulu_2_loppuraportti_FINAL.pdf](#) (innokyla.fi)

Kansa-koulu 2022a. Kansa-koulu III –hankkeen loppuraportti.

[Kansa-koulu III- Loppuraportti_1.pdf](#) (innokyla.fi)

Kansa-koulu 2022b. Kansa-koulu 4.0-hankkeen hankesuunnitelma.

[Hankesuunnitelman mallipohja \(fi\)](#) (innokyla.fi)

Kuntaliitto 2021. Ruotsinkieliset palvelut ja kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyö.

Sote-muutostuki. <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sote-uudistus-ja-kuntaliitto/sote-muutostuki/ruotsinkieliset-palvelut-ja-kaksikielisten-hyvinvointialueiden-yhteistyo>

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015)

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150254>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (784/2021)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210784>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210612>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla (615/2021)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210615>

Sosiaalihuollon palvelutehtävät 2022. [Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille.](#)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Määräys sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksesta 1/2016.

https://www.thl.fi/attachments/tiedonhallinta/Maarays_1_2016_sosiaalihuolto.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Sosiaali- ja terveyspalvelut Suomessa 2020,

Asiantuntija arvio, Päätösten tueksi 3/2022, <https://www.julkari.fi/handle/10024/144240>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Sosiaalihuollon asiakirjarakenteiden

ja metatietojen palvelu, Sosmeta. <https://sosmeta.thl.fi/>

Tilastokeskus. Tilastokeskuksen maksuttomat tietokannat. 2021.

Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain, 1972–2021.

https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11re.px/

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn sisältö

Liite 2. Kirjaamisen kehittämisen tilannekuva hyvinvointialueilla 2022

LIITE 1. KYSELYN SISÄLTÖ

Kysely hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen kehittämisestä

Toteutus ajalla 20.6.-31.8.2022

(Pakollisia kenttiä kaikki muut, paitsi lisäkysymykset.)

Kansa-koulu 4.0-hankkeen yhtenä tavoitteena on tarjota hyvinvointialueille tukea kirjaamis-käytäntöjen kehittämisen rakenteiden luomiseen ja siten vahvistaa kirjaamisen asemaa sosiaalihuollon tiedonhallinnan kokonaisuudessa.

Hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen nykytilat ovat aiemmissa Kansa-koulu-hankkeissa saadun tiedon pohjalta hyvin erilaiset, joten hanke toteuttaa liitteenä olevan kyselyn tulevien hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja kirjaamisen kehittämisestä.

Kyselyssä kartoitetaan hyvinvointialueiden kirjaamisasiantuntijoita sekä tietoteknistä ja toiminnallista rakenteisen kirjaamisen kehittämistä. Lisäksi selvitämme hyvinvointialueiden suunnitelmia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseksi.

Odotamme jokaiselta tulevalta hyvinvointialueelta yhtä vastausta, mutta kyselyyn vastaaminen voi vaatia useamman asiantuntijan yhteistyötä. Kyselyn voi tallentaa keskeneräisenä ja jatkaa myöhemmin. Vastausaikaa on 31.8.2022 saakka.

Kirjaamisasiantuntijat organisaatiossa

Kirjaamisasiantuntija (aiemmin kirjaamisvalmentaja) on sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen, joka on valmentautunut Kansa-koulu I-III-hankkeiden aikana sosiaalihuollon kirjaamisen asiantuntijaksi. Alla on muutamia väittämiä kirjaamisasiantuntijoista. Vastaa, toteutuvatko seuraavat asiat hyvinvointialueellanne nyt.

1. Hyvinvointialueellamme on tiedossa, ketkä ovat valmentautuneet alueemme julkisista organisaatioista sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoiksi. K/E/Osittain.
Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
2. Kirjaamisasiantuntijoiden rooli ja tehtävät on määritelty. K/E/Osittain.
Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
3. Kirjaamisasiantuntijana toimiminen on huomioitu työaikajärjestelyissä ja palkkauksessa. K/E/Osittain. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
4. Hyvinvointialueellamme on hyvinvointialueen omat verkostot sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

5. Jos edelliseen K: Hyvinvointialueemme koordinoimassa kirjaamisiasiantuntijaverkostossa huomioidaan kaksikielisyys. K/E

Jos E: Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

6. Jos K: Miten kaksikielisyys on huomioitu?

Tietotekninen valmius

Sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaaminen perustuu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemiin asiakasasiakirjoihin. Rakenteisessa asiakastiedon kirjaamisessa käytetään sovittua ja yhtenäistä tiedon rakennetta. THL julkaisee kansalliset asiakirjarakenteet Sosmeta-palvelussa.

THL on antanut määräyksen sosiaalihuollon palvelutehtäväluokituksista (1/2016) ja määrää myös asiakirjojen rakenteet ja niihin merkittävät tiedot. Rakenteisten asiakirjojen käyttö on velvoittavaa viimeistään silloin, kun asiakastietolain mukaan asiakastiedot tulee tallentaa Kanta-palvelun Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. Tulevilla hyvinvointialueilla on tällä hetkellä useita erilaisia asiakastietojärjestelmiä sosiaalihuollon rakenteisen kirjaamisen toteuttamiseen.

Arvioi tilannettanne hyvinvointialueiden aloittaessa 1.1.2023.

7. Hyvinvointialueen asiakastietojärjestelmässä /- järjestelmissä on käytössä palvelutehtäväluokitus. K/E/Osittain. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

Asiakastietolaki velvoittaa, että hyvinvointialueen asiakastietojärjestelmässä /- järjestelmissä on 1.9.2024 on käytössä rakenteiset asiakasasiakirjat tietyissä palvelutehtävissä.

8. Onko hyvinvointialueellanne käytössä rakenteiset asiakirjat jo 1.1.2023 seuraavissa palvelutehtävissä?

- Työikäisten palvelujen asiakasasiakirjat K/E/Osittain
- Lapsiperhepalvelujen asiakasasiakirjat K/E/Osittain
- Iäkkäiden palvelujen asiakasasiakirjat K/E/Osittain

Tähän voit halutessasi täsmentää antamiasi vastauksia.

9. Kuvaa lyhyesti hyvinvointialueen suunnitelmia Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liittymisessä 1.9.2024 mennessä.

Toiminnallinen valmius

Hyvinvointialueilla on erilaisia toimintamalleja tai käytäntöjä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseen. Alla on muutamia väittämiä nykyisistä käytännöistä. Vastaa, toteutuvatko seuraavat asiat hyvinvointialueellanne nyt.

10. Hyvinvointialueellamme on sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö/henkilöitä. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

- Jos K: Henkilöiden yhteystiedot:

11. Alueellamme toimii hyvinvointialueetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
12. Hyvinvointialueellamme on omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
13. Hyvinvointialueellamme on alueellisia sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijatapaamisia. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
14. Hyvinvointialueemme kirjaamisosaamisen kehittämisessä huomioidaan kaksikielisyys. K/E. Jos E: Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
15. Jos K: Miten kaksikielisyys on huomioitu?
16. Hyvinvointialueellamme on muita kuin edellä mainittuja sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämistä tukevia toimintamalleja tai käytäntöjä. K/E
- Jos K: Mitä toimintamalleja tai käytäntöjä?
17. Keitä ovat hyvinvointialueenne nykyiset yhteistyökumppanit sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisessä?
18. Alueellamme toimii hyvinvointialueetasoisia asiakastietojärjestelmien pääkäyttäjaverkostoja. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

Suunnitelmat

Hyvinvointialueilla on erilaisia suunnitelmia tulevista toimintamalleista tai käytännöistä sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämiseksi. Alla on muutamia väittämiä suunnitelluista käytännöistä. Vastaa, toteutuvatko seuraavat asiat hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa.

19. Hyvinvointialueemme strategia sisältää sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisen toimenpiteitä. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
20. Hyvinvointialueellemme on määritetty sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen tavoitetila. K/E. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
21. Hyvinvointialueellamme on suunnitelma sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen palkkalistoilla olevan henkilöstön osalta. K/E. Jos E: Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
22. Jos K: Kuvaa suunnitelma lyhyesti.
23. Hyvinvointialueellamme on suunnitelma sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen yksityisten palveluntuottajien osalta. K/E. Jos E: Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.
24. Jos K: Kuvaa suunnitelma lyhyesti.

25. Hyvinvointialueellemme tullaan nimeämään sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö/henkilöitä. K/E/Ei tiedossa. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

26. Hyvinvointialueellamme tulee toimimaan hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä. K/E/Ei tiedossa. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

27. Hyvinvointialueellamme tulee olemaan omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta. K/E/Ei tiedossa. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

28. Hyvinvointialueellamme tulee olemaan muita kuin edellä mainittuja sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämistä tukevia toimintamalleja tai käytäntöjä. K/E/Ei tiedossa. Tähän voit halutessasi täsmentää antamaasi vastausta.

Taustatiedot

Vastaajan tiedot: Etunimi, Sukunimi, Sähköposti, Ammattinimike, Hyvinvointialue

LIITE 2. KIRJAAMISEN KEHITTÄMISEN TILANNEKUVA HYVINVOINTIALUEILLA 2022

	Etelä-Karjala	Etelä-Pohjanmaa	Etelä-Savo	Helsinki	Itä-Uusimaa	Kainuu	Kanta-Häme	Keski-Pohjanmaa	Keski-Suomi	Keski-Uusimaa	Kymenlaakso	Lappi	Länsi-Uusimaa	Pirkanmaa	Pohjanmaa	Pohjois-Karjala	Pohjois-Pohjanmaa	Pohjois-Savo	Päijät-Häme	Satakunta	Vantaan ja Keravan yhteisalue	Varsinais-Suomi	
Kyllä																							
Osittain																							
Ei																							
Tietotekninen valmius																							
7. Hyvinvointialueemme asiakastietojärjestelmässä/-järjestelmissä on käytössä palvelutehtävälukitus	2	3	2	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3	3	2	3	2	
8a. Työkäisten palvelujen rakenteiset asiakasasiakirjat on käytössä 1.1.2023	2	2	2	3	2	2	3	1	2	1	1	2	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2	
8b. Lapsiperhepalvelujen rakenteiset asiakasasiakirjat on käytössä 1.1.2023	2	2	2	3	2	2	3	1	2	1	1	2	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2	
8c. läkkäiden palvelujen rakenteiset asiakasasiakirjat on käytössä 1.1.2023	2	1	2	3	2	1	3	1	2	1	1	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	
Toiminnallinen valmius																							
1. Hyvinvointialueella on tiedossa alueen julkisten organisaatioiden sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijat	3	2	3	2	2	3	2	3	2	3	3	2	2	2	2	3	3	2	3	3	3	2	
2. Kirjaamisasiantuntijoiden rooli ja tehtävät on määritelty.	2	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	
3. Kirjaamisasiantuntijana toimiminen on huomioitu työaikajärjestelyissä ja palkkauksessa.	3	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	3	1	1	2	1	1	1	
4. Hyvinvointialueella on hyvinvointialueen omat verkostot sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijoille.	3	1	3	3	3	3	1	1	1	3	3	1	2	1	3	1	3	3	3	1	1	1	
10. Hyvinvointialueella on sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö/henkilöitä.	3	2	3	3	1	3	1	2	1	3	3	3	2	3	1	3	3	2	3	2	1	1	
11. Alueellamme toimii hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä.	3	1	3	3	1	3	1	1	1	1	3	1	2	3	3	3	3	2	3	1	1	1	
12. Hyvinvointialueella on omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta.	3	2	3	3	1	3	2	3	1	3	3	1	1	2	2	3	3	2	1	2	1	1	
13. Hyvinvointialueella on alueellisia sosiaalihuollon kirjaamisasiantuntijatapaamisia.	3	1	2	2	3	3	1	1	1	3	3	2	1	1	3	1	3	1	3	3	1	1	
16. Hyvinvointialueellamme on muita kuin em. sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämistä tukevia toimintamalleja tai käytäntöjä.	3	1	3	3	1	1	1	2	1	1	3	1	2	2	1	3	3	1	1	1	1	2	
18. Alueellamme toimii hyvinvointialuetasoisia asiakastietojärjestelmien pääkäyttäjaverkostoja.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	
Suunnitelmat																							
19. Hyvinvointialueemme strategia sisältää sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämisen toimenpiteitä.	1	3	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	
20. Hyvinvointialueellamme on määritetty sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen tavoitetila.	1	3	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	3	1	3	1	1	1	1	1	1	
21. Hyvinvointialueellamme on suunnitelma sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen palkkalistoilla olevan henkilöstön osalta.	1	1	3	1	1	1	1	1	1	3	1	1	3	3	1	3	1	1	3	1	1	1	
23. Hyvinvointialueellamme on suunnitelma sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämiseen hyvinvointialueen yksityisten palveluntuottajien osalta.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
25. Hyvinvointialueellamme tullaan nimeämään sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisestä vastaava henkilö/henkilöitä.	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	
26. Hyvinvointialueellamme tulee toimimaan hyvinvointialuetasoisia sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisen työryhmiä.	2	3	3	3	2	3	2	3	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	
27. Hyvinvointialueellamme tulee olemaan omaa sosiaalihuollon kirjaamisvalmennusta.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	2	2	3	2	3	3	2	2	
28. Hyvinvointialueellamme tulee olemaan muita kuin em. sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen kehittämistä tukevia toimintamalleja tai käytäntöjä.	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	